

Opbouw

Tot opbouw van het gereformeerde leven

E.R. Postma, Eindhoven

Jacob weer op de vlucht

(Gen. 31:1-21)

Jaren geleden hield wijlen mijn collega Marten Bakker een preek over Jacob uit een van de hoofdstukken uit Genesis. Iemand herinnerde zich de eerste, trefzekere zin van die preek. „Broeders en zusters”, zei ds. Bakker, „er is tussen God en Jacob altijd een twist geweest over de vraag: rijjijofrijik?”

Dat lijkt mij inderdaad de kern van dit deel van de heilsgeschiedenis. En elke keer als Jacob God het stuur uit handen neemt, raakt Jacob diep in de problemen.

Intriges

In zo'n situatie verkeert hij ook nu weer. Door een dubieus contract met Laban met geestelijk voorbehoud (hoe interpreteer je de letter?) en diverse kunstgrepen – zeg maar door bedrog – is Jacob rijk geworden: „die man brak gansch zeer uit (in menigte), en hij had vele kudden, en dienstmaagden, en dienstknechten, en kemelen en ezelen”, aldus nadrukkelijk de Statenvertaling op Gen. 3:43. Labans verwijzing naar de zegen des HEREN wordt door Jacob grif overgenomen en uitgebuit – ligt dat niet exact in de lijn van wat God aan vader Abraham toezegde (Gen. 12:2, 3)? Jacob had om zo te zeggen de Schrift op de hand! En weinig subtiel laat hij in die context schoonvader Laban weten, dat deze voordien niet veel meer dan een armoedzaaier was...

Waar Jacob verschijnt breidt ook Labans bezit zich uit in menigte (30:29, 30). Een goed moment voor Jacob om nu ook eens voor zichzelf te beginnen.

Maar de intriges rond het ogenschijnlijk waterdichte contract stapelen zich op. Laban bijv. zorgt voor een afstand van drie dagreizen tussen zijn en Jacobs kudden. Jacob neemt zijn toevlucht tot trucs en zorgt bovendien, dat alleen de sterke dieren voor vermeerdering van zijn kudden in aanmerking komen (30:41, 42).

Groeiende afgunst

Maar dan komen de problemen: „En hij hoorde de zonen van Laban (zijn zwagers dus) zeggen: Jacob heeft zich alles toegeëigend wat van onze vader was, en uit hetgeen van onze vader was heeft hij zich al deze rijkdom gevormd.” Jacob is een man van gewicht geworden (31:1). Abraham was rijk (13:2; 24:35), Izaäk was rijk (26:13) en Jacob wilde er niet voor onder doen. Hij was niet van plan met lege handen (zoals hij gekomen was) naar Kanaän terug te keren.

Izaäks rijkdom wekte de jijd en afgunst van de Filistijnen op. Toch waren zijn rijke graanoogsten alleen maar het gevolg van Gods zegen (26:12, vgl. Ef. 2:14). Maar Jacob was bij het vergaren van zijn rijkdom met bedrog te werk gegaan: hij had de afgunst in feite aan zichzelf te wijten. Niet alleen diens zonen – Laban zelf liet zijn ongenoegen ook blijken: „Ook lette Jacob op het gezicht van Laban, en zie, het was jegens hem niet als gisteren en eergisteren. De grond begon heet te worden onder Jacobs voeten...”

Op dát punt neemt God het stuur (weer) in handen: „Toen zei de HERE tot Jacob: keer terug naar het land uwer vaderen (vgl. 12:1!) en naar uw maagschap (familie, verwanten) en Ik zal met u zijn.” Zoals in Bethel beloofd en gevraagd. Het keerpunt in Jacobs 'ballingschap'. Onverdiend maar conform Gods trouw aan zichzelf. God zegt niet: je eigen schuld, je hebt erom gevraagd, zie maar dat je je er nu ook uitredt. Nee, Hij zegt Jacob zijn bijstand toe. Maar zoals eerder (30:43) rijst opnieuw de vraag: zegent God het bedrog en zorgt Hij nu ook nog voor een gunstige afloop, voor Jacobs ontsnapping? Daarover straks nog iets.

God met mij?

Nu moet Jacob Rachel en Lea (de volgorde van zijn voorkeur) zover zien te krijgen dat zij – met de kinderen – met hem meegaan naar Kanaän. Jacob gaat 'bijsturen'! Hij

ontbiedt ze 'naar het veld': daar kunnen ze ongehinderd praten. Natuurlijk moest hij de nodige maatregelen treffen, maar de manier waarop rechtvaardigt iemands (Van Selms') opmerking hierbij: gratia non tollit naturam. Oftewel: de vos verliest zijn streken niet...

Eerst attendeert hij op Labans (haar vaders) veranderde houding en begening. Maar wat weet hij dan handig Gods doen in te passen: „...maar de God mijns vaders is met mij geweest”! Zo'n tactiek zie je overigens maar al te vaak toepassen. God voor je karretje spannen; met een beroep op God je eigen straatje schoonpraten, de kreukels van eigen intriges en slimmigheden gladstrijken. Zoiets als: het doel

34e jaargang – nr. 13.
22 juni 1990

In dit nummer

- 228 H. de Jong
Vraag naar heils-
historische prediking (4)
- 229 Hermine de Rijk
Twintig jaar christelijke
hulpverlening (6)
- 230 H. Algra
Ouderlingen en
huisbezoek
- 232 D.W.L. Milo
Opbouw
- 234 E. Schuurman
Wij in Gods wereld (2)
- 236 P.J. van Kampen
De stad en
het evangelie (3)
- 237 B. Wielenga
Anti-semitisme in
Zuid-Afrika

Opbouw

Veertiendaagse uitgave van de gereformeerde persvereniging opbouw

Redactie

Drs. H. Algra
T. Hoekstra
Drs. H. de Jong
Drs. P.J. van Kampen
Mr.dr. J. Meulink
D.W.L. Milo
Ds. K. Muller
Ds. E.R. Postma
M.J.F. van der Wal

Adres van de redactie

Ds. K. Muller,
Oude Veenscheiding 15,
8446 LC Heerenveen.
Tel. 05130-20476

Alle kopij dient uiterlijk dinsdags, in de week voorafgaande aan de week waarin Opbouw zal verschijnen, bij de redactie binnen te zijn.

Kerknieuws/Uit breder kring

M.J.F. van der Wal,
Brugakker 60-17,
3704 RA Zeist.
Tel. 03404-61525.

Abonnementen en ledenadministratie

Administratie Opbouw
Marjoke van Veelen-Vreugdenhil
Postbus 84183, 3009 CD Rotterdam.
Tel. 010-4550802.
Gironummer 404945 t.n.v.
Geref. Persvereniging Opbouw.

Lidmaatschap Persvereniging

Aanmelding door overschrijving van min. f 25,- contributie op bovenstaand gironummer.

Abonnementen

Het aanvragen of opzeggen van abonnementen uitsluitend bij de administratie. Abonnementen kunnen ieder moment ingaan, doch slechts per 31 december eindigen. Opzeggen uiterlijk tot 15 november.

Abonnementenprijs

Bij vooruitbetaling te voldoen.
f 60,- per jaar of f 33,- per half jaar.
Voor studenten f 48,- per jaar.
Buitenland f 84,- per jaar of
f 104,- per luchtpost. Chequekosten
buitenland: f 10,-.

Advertenties

Tarief: 55 ct. per mm. bij 45 mm. breed (excl. 6% BTW). Advertenties inzenden tot woensdag 8.30 uur, anderhalve week vóór verschijningsdatum. Familieberichten uiterlijk vrijdagmorgen, in de week voor verschijning. Advertenties en familieberichten rechtstreeks naar Nedag, t.a.v. het bedrijfsbureau.

Technische realisatie

Nedag Grafisch bedrijf b.v.,
postbus 208, 3770 AE Barneveld,
tel. 03420-13080, fax 03420-92542.

Druk

'Steenbergen', Zeist.

heiligt (achteraf) de middelen. In Gods naam mag er veel en kan er veel goedgepraat worden achteraf – zelfs onheilige middelen. Dan kun je naderhand altijd toegeven: van onze kant was het niet altijd helemaal netjes; natuurlijk, wij hebben óók fouten gemaakt – máár... En met dat 'maar' kun je alles laten zoals het was...

„Maar de God mijns vaders is met mij geweest”: Jacob haakt in op Gods eigen woorden, maar hij geeft er wel mooi een draai aan. Het is waar en tegelijk niet waar... Daarna attendeert hij direct weer op zichzelf – hoe hard hij voor vader Laban wel gewerkt heeft. Maar Laban komt er minder goed af – die was onbetrouwbaar. En weer duikt het woord bedrog op: jullie vader heeft mij bedrogen en mijn loon tien(!) maal veranderd. Bedrog met het contract – alsof Jacob zélf op dat punt te vertrouwen was geweest: een contract met ingebouwde trucs! Opnieuw mag God 'dienst doen' in zijn verhaal – daar win je aan overtuigingskracht mee: „doch God heeft hem niet toegelaten mij te benadel...” En nog eens, na vermelding van Labans manipulaties, heet het: „zo heeft God de kudde van jullie vader weggenomen en mij gegeven.”

O ja? Alweer: het is waar én niet waar. Zijn eigen rol daarbij vergeet Jacob nadrukkelijk te vermelden... Nu klinkt het als „God alleen zij de eer” maar met een valse klank, een schrille disharmonie.

Waar en niet waar

Misschien hebben Rachel en Lea zich wel eens afgevraagd: hoe kon dat allemaal zo gebeuren? Of ze hebben thuis haar broers erover horen praten en mokken (31:1). Maar ook dan heeft Jacob zijn antwoord en zijn verweer klaar. Zijn eigen manipulaties en trucs bedt hij in in een fraaie maar aangepaste reconstructie: „Het gebeurde eens... en ik zag in de droom... en de engel (bode) Gods zei tot mij... want Ik heb gezien alles wat Laban u (nog steeds) aandoet...” En daarmee is Jacob gerechtvaardigd, vrijgesproken. Zoiets als: „'t Is uw zaak, o Hoofd en Heer...” God heeft een twist met Laban. Ja – 't is waar en niet waar. Hoe handig weet Jacob de (korte, vs 3) droom die hij had uit te buiten en uit te breiden. De feiten geven hem toch gelijk? Kijk maar naar zijn bezit... 't Is een kwestie van 'goed' de feiten interpreteren! Jacob geeft daar nog een mooi staaltje van als hij en passant zijn droom te Bethel (28:10-22) weergeeft. Van belang is wat hij vertelt en nog meer wat hij weglaat! Zijn relaas luidt als volgt: „Ik ben de God van (die u verschenen is te) Bethel.” Dat is waar en wat volgt is óók waar:

„waar gij mij een gelofte hebt gedaan.”

Inderdaad, maar de *inhoud* van die gelofte vermeldt Jacob niet. Die luidde zo: „Indien God met mij zal zijn, en mij behoeden zal op deze weg, die ik ga, mij zal geven brood om te eten en klederen om aan te trekken, en ik behouden tot mijns vaders huis wederkeer, dan zal de HERE mij tot een God zijn... en van alles wat Gij mij schenken zult, zal ik U stipt de tienden geven.” Voedsel, kleding en wat God hem verder zou geven. Tóen een erkenning van volstrekte afhankelijkheid (met lege handen). Daarna het stuur in eigen handen nemen. Overigens na veertien jaar knecht te zijn geweest, maar wel ziende dat Gods zegen hem op de voet volgde ten gunste van Laban.

Overtuigd – maar hoe...

En nu de clou – daar waar hij komen wilde. Eerst heeft hij Rachel en Lea getracht te overtuigen dat God onmiskenbaar aan zijn zijde staat. Dan kan nu volgen wat deze God van Bethel hem in een droom heeft gezegd: „welnu, maak u reisvaardig, ga uit dit land weg en keer naar het land uwer maagschap terug.” Nu is hij waar hij wezen wilde. Hij had een droom en de boodschap was (na twintig jaar): keer terug! Dat hij die droom wat uitbreiding gaf, was tenslotte voor een goed doel. Dat hij daarmee van alles op Gods rekening schoof – wie zou hem tegenspreken? De feiten spreken voor zichzelf! Rachel en Lea zijn overtuigd. Ze zeggen openlijk dat zij ten opzichte van haar vader Laban als vreemden zijn, die geen deel hebben in de erfenis – dochters erven niet als er zonen zijn. En over de behandeling door Laban zijn ze ook ontevreden: „Zijn wij door hem niet als vreemden geacht, omdat hij ons verkocht heeft? Ook heeft hij ons geld geheel en al opgemaakt.” Ons geld: de bruidsschat, de prijs die Laban van Jacob ontving in de vorm van gekapitaliseerde arbeid. Ook zij zien dat het Laban niet naar den vleze gaat. Maar op dit punt vallen zij Jacob geheel en al bij: „doch al de rijkdom, die God van onze vader weggenomen heeft, die behoort ons en onze kinderen; nu dan, doe al wat God u gezegd heeft.” Weliswaar brengen ze God ter sprake (hoe hebben ze Hem leren kennen??) en ze zullen met Jacob meegaan blijkbaar. Maar de motivatie ligt op het vlak van gekrenkte trots en materieel gewin.

Dubbele diefstal

Het pad is door Jacob kundig en handig (zeg maar goochem) geëffend. De terugtocht naar Kanaän kan

beginnen. Gepreciseerd: terug naar vader Izaäk – zo'n twintig jaar ligt daartussen.

Het tafereel ontvouwt zich: „Toen maakte Jacob zich reisvaardig, zette zijn kinderen en zijn vrouwen op de kamelen, en dreef zijn gehele kudde voort en al de have, die hij *verworven* had, de kudde die zijn *eigendom* was, die hij in Paddan-Aram *verworven* had, om te gaan naar zijn vader Izaäk, naar het land Kanaän.

Dat klinkt goed: drievoudige nadruk op het eigen (verworven) bezit van Jacob. Niets van Laban neemt hij mee. 't Lijkt allemaal perfect in orde. Maar de verteller kan ons nog meer vertellen. Hij heeft nog een (dubbele) verrassing in petto. Om niet te zeggen een dubbele diefstal. Laban is ver van huis, om de schapen te scheren – dat duurt wel een paar dagen. 't Moment van vertrek is goed overwogen. Rachel (uitgerkend de vrouw van Jacobs voorkeur) maakt van die omstandigheid gebruik: zij steelt de terafim van haar vader en neemt die mee. Maar er is nóg een dief: Jacob „stal het hart van (misleidde) Laban door hem niet te vertellen, dat hij wilde vluchten.” Een exacte weergave is in onze taal niet mogelijk (zo ook in 31:26). Maar zoveel is duidelijk: Laban is de be-

stolene, de gedupeerde doordat hem de kennis, het weten van het vertrek onthouden wordt. Even verder geeft Laban dan ook zelf als parallel „dat gij... mijn dochters als krijgsgevangenen weggevoerd hebt” (31:26). Al dan niet terecht acht hij zich bestolen.

Weer op de vlucht

Argeloos lezend denk je: Jacob ontsnapt met de zijnen aan Laban. Maar de verteller zegt 't ons zo: Rachel steelt, Jacob steelt. Jacob wilde vluchten en Jacob vluchtte. Dát is de woordkeus als het gaat om aartsvader Jacob en aartsmoeder Rachel. Het vertrek uit Paddan-Aram wordt precies zo gekenmerkt als zijn vertrek destijds uit Kanaän: vluchten (27:43).

Zó zien dus Israëls voorouders eruit. Zó, in die termen wordt Gods heilsgeschiedenis gespeld. Wie kan volhouden dat bedrog gezegend wordt? Het valt te begrijpen, dat Paulus zowel Israël als de kerk bepaalt bij het „niet uit de werken” maar krachtens Gods roepingsdaad. Wij moeten maar heel nederig over de kerk en over onszelf denken. En bedenken dat ook deze dingen óns tot lering

zijn beschreven. Tot lering én tot waarschuwing, 1 Cor. 10:1-13 – „deze gebeurtenissen zijn ons ten voorbeeld geschied, opdat wij geen lust tot het kwade zouden hebben.” Want wat stelt de kerk nu helemaal voor? Vaak onderlinge geschillen, soms tot prestigekwesties te herleiden – maar altijd gedekt door teksten: we spelen op safe. 't Zelfde geldt van alle mogelijke gangbare meningen. We luisteren naar het Woord en knikken instemmend. Maar wat verandert er nu eigenlijk in ons, in onze gemeente? Ieder houdt aan zijn eigen eindje vast of keert zich boos af. Waar is het geduld, het groeien van inzicht, wijsheid, fijngevoeligheid – kortom bekering? Leven we bij de gratie van eigen inzicht, handigheid, slimheid of laten we het wederbarende (tot nieuw *leven* brengende) Woord zijn werk doen? Zodat de gezindheid van Christus, nederigheid in plaats van hoogmoed, haar intree doet? De enige hoop en zekerheid van de kerk is inderdaad gelegen in het absolute genadekarakter van Gods verkiezend handelen. God zal zijn plan, het werk dat Hij begon, niet onafgemaakt laten liggen. Hij blijft zichzelf trouw.

Afscheid Ds. E.R. Postma

Dit nummer van "Opbouw" vermeldt voor het laatst de naam van Ds. E.R. Postma als lid van de redactie. Hij beëindigt aan het einde van deze maand zijn activiteiten als zodanig.

Het bestuur van de persvereniging wil ook in ons blad gaarne aandacht besteden aan dit afscheid.

Begin 1975 trad Postma toe tot de redactie. Hij heeft ons dus 15½ jaar gediend. Met name was aan hem, binnen de redactie, de taak toebedeeld om voor bladzijde 1 zorg te dragen. Ook, voordat hij redacteur was, diende hij "Opbouw" al geruime tijd met zijn schriftstudies.

Het zou echter niet juist zijn om bij dit afscheid uitsluitend aandacht te besteden aan deze activiteit van Ds. Postma.

Zijn bijdrage aan het werk van de redactie is veelomvattender geweest. Meermalen gaf hij blijk van wijsheid en inzicht bij situaties die zich hebben voorgedaan.

Voor zijn bijdragen tot een en ander zijn wij hem veel dank verschuldigd. Hij heeft velen van ons met zijn gaven van hoofd en hart gediend.

Het spijt ons dat zijn gezondheidstoestand hem heeft moeten doen besluiten om ontheffing te vragen van deze taak. Dit neemt niet weg dat we begrip hebben voor zijn besluit. Gaarne beëindigen wij dit bericht dan ook met nogmaals onze dank uit te spreken voor al het werk dat Ds. Postma voor ons blad verricht heeft en hem 's Heren nabijheid toe te wensen voor zijn verdere leven.

Het Bestuur.

J. van Oord, H. Brouwer,

L.J. v.d. Herberg,

T. Lakerveld-van Willigen,

E. Schuurman en F. de Vries.

H. de Jong, Zeist

Vraag naar heilshistorische prediking (4, slot)

De korrektie

Ik wil tenslotte nog met een voorbeeld mijn bedoeling verduidelijken. Wat was ook al weer mijn bedoeling? Wel, ik wilde een korrektie aanbrengen op de heilshistorische preekmethode. Ik wilde voorkomen dat we de bijbel gaan uitzetten op de lineaire tijdslijn met als kwalijk gevolg dat de Heilige Schrift te sterk met het verleden geassocieerd wordt. Dat euvel wordt niet verholpen door aandacht te vragen voor de toekomst-gerichte kracht die aan de oude bijbel inderdaad eigen is, want we hebben dan wel een gevuld verleden en een gevulde toekomst maar het heden blijft leeg. En prediking is toch een zaak voor het heden. Vandaar dat ik me moeite geven heb om nog een andere kracht die in de bijbel werkzaam is zichtbaar te maken. Naast de finipetale (= naar het einde strevende) beweging sprak ik van een centripetale (= naar het midden strevende) trek in de Schriften. Het is deze trek die aan de geschiedenis een sabbatskarakter verleent, want in dat centrum dat de bijbel bij herhaling bereikt, heerst de rust van het voltooid: verleden en toekomst worden in het heden samengetrokken. En dat heden is aan geen datum gebonden.

Johannes

Ik ontleen mijn voorbeeld aan de vierde evangelist die ons in het elfde hoofdstuk van zijn beschrijving de prachtige geschiedenis van de opwekking van Lazarus vertelt. Johannes, zegt de traditie, heeft van alle ooggetuigen die Jezus' verkeer onder ons persoonlijk hebben meegeemaakt, het langst geleefd. Johannes heeft dus op zijn oude dag nog helemaal behoord tot de mensen van de tweede generatie, dat wil zeggen tot mensen zoals wij die het allemaal alleen van horen-zeggen hebben vernomen. De oude evangelist voelde hoe de mensen in de gemeente van de tweede en derde generatie hem aankeken: ja, jij hebt Hem zelf meegemaakt. Jij was er bij toen Jezus weldoende rondging, genezende allerlei ziekten en kwalen. Als bij ons een geliefde ziek of gestorven is, kunnen wij niet naar de Heiland toe om te vragen: ach, leg toch uw handen op. Nu heeft Johannes zijn evangelie geschreven mede met het doel om te laten zien dat die tussentijd, tussen Jezus' eerste komst en zijn wederkomst, in principe niet minder rijk is dan de tijd dat Hij hier was en de eeuwigheid dat we met Hem zullen zijn. Want: „Zalig wie niet ziet en toch gelooft” (Joh. 20 :

29). Niet het zien maar het geloof maakt zalig. Dat is nu zo en dat is ook al zo geweest in de tijd dat er iets te zien was. Johannes 11 maakt prachtig duidelijk hoe de Here Jezus met een heden van genade komt dat het verleden van zijn omwandeling en de toekomst van zijn verschijning in één punt samentrekt, getuige het stralende woord in het midden van het hoofdstuk: „Ik ben de opstanding en het leven...” (vs 25).

De tussentijd

Een geschiedenis als die van Lazarus' opwekking uit de doden kan vooral bij rouwenden een geweldige jaloezie wakker roepen: waarom toen wel en nu niet? Waarom daar wel en hier niet? Maar nu beschrijft Johannes deze gebeurtenis zo dat de nabestaanden van toen onze lotgenoten worden. „Here, indien Gij hier geweest waart, zou mijn broeder niet gestorven zijn”, zeggen zowel Martha als Maria (vss 21 en 32). Dat is een woord dat bij ons een herkenning moet oproepen, wij zouden het gezegd kunnen hebben: „Meester, indien Gij nu geleefd hadt, zou onze geliefde niet gestorven zijn”. Heel dit gebeuren vertelt de evangelist op zo'n wijze dat hij het als het ware in die tussentijd tussen Jezus' eerste komst en zijn wederkomst verplaatst, zodat deze geschiedenis in onze levenssituatie binnenkomt en wij er niet langer als vreemden tegenover staan. Lazarus is ziek en Lazarus sterft, maar Jezus doet niets (vs 6). Precies zoals wij dat kunnen ervaren, dat wij in nood-situaties zijn hulp inroepen en dat het toch teleurstellend stil blijft. Hoe nodig dan dat er juist in dat verband staat: „Jezus nu had Martha en haar zuster en Lazarus lief” (vs 5). Hij heeft ons ook lief. Toch grijpt Hij vaak niet in, al bidden wij daar nog zo vurig om. Ja, zult u zeggen, maar bij Martha en Maria was het maar even dat de Heiland zich afzijdig hield. Daarna gaat Hij over tot dat zeer grote wonder dat Hij Lazarus uit het graf terugroept. Dat is waar. Toch moet u niet te gauw op dat eklatante mirakel op het allerlaatste einde van deze vertelling toesnellen. U moet eerst die situatie op u in laten werken die de Here Jezus door zijn afwachten en niets doen geschapen heeft. Want dat is onze situatie waarin wij Hem evenzo kunnen ervaren: afwachtend en niets doend. Het grootste gedeelte van Johannes 11 is dus gelijk aan die tussentijd, de tijd tussen dat Jezus er was en er zal zijn. En deze tussentijd die het grootste gedeelte van dit hoofdstuk

beslaat, gebruikt de Heiland voor zijn woord. Wat een woorden, voorafgaand aan deze dodenopwekking! De tussentijd is de tijd van het Woord.

Het gesprek met Martha

Martha komt in dit hoofdstuk veel sterker naar voren dan Maria. Alsof zij tegenover Lukas' beschrijving in 10 : 38 e.v. een herkansing krijgt. Zij begint als straks Maria: „Here, indien Gij hier geweest waart enz...”, maar toont met haar volgend woord dat ze naar de Heiland open en verwachtingsvol is: „Ook nu weet ik dat God U geven zal al wat Gij van God begeert”. „Uw broeder zal opstaan”, zegt Jezus. En Martha antwoordt: „Ik weet dat hij zal opstaan bij de opstanding ten jongsten dage”. Daarmee verschuift Martha het evangelie naar morgen. Let op: eerst kijkt ze om, naar het bijzijn van Jezus waar het evangelie ons bericht van doet: 'indien Gij hier geweest waart...', en dan kijkt ze vooruit, naar het bijzijn van Jezus dat met de jongste dag z'n aanvang neemt: 'ik weet dat hij zal opstaan ten jongsten dage'. Maar voor de tijd daartussen ziet ze geen heil. Precies zoals wij vaak denken: was Jezus er nog maar, of: was Hij maar terug. Maar het hier en nu blijft leeg. Met het antwoord dat de Here daarop aan Martha geeft stapt Hij precies in dat lege gat van hier en nu: „Ik ben de opstanding en het leven...”. 'Ik ben'. Nu niet: 'Ik was', of: 'Ik zal zijn', maar: 'Ik ben', tegenwoordige tijd. De Here gaat met ons wanneer wij om onze doden treuren niet enkel naar het verleden, naar de tijd dat Hij onder ons was. Ook niet enkel naar de toekomst, de tijd dat Hij voor altijd bij ons zal zijn. Maar Hij zoekt ons voor alles in het 'hier en nu' op: Ik ben. Dit te laten zien is speciaal eigen aan Johannes, al is het ook dat deze evangelist alleen maar expliciet maakt wat impliciet in de hele bijbel aanwezig is. Maar inderdaad, Johannes in het bijzonder weet bij tijd en wijle het gisteren en morgen van Jezus kunstig samen te trekken in vandaag. Denk maar aan uitdrukkingen bij hem als: „De ure komt en is nu” (5 : 25). De Here Jezus is volgens Johannes zeker Degene 'die was en die komen zal', maar voorop 'die IS', zoals hij dat in de Openbaring (1 : 4) ook van God zelf zegt.

Geloof

„Geloof gij dat?”, vraagt Jezus na zijn 'Ik ben'-uitspraak. Inderdaad komt het hier alles op geloven aan. Want zien doen we deze werkelijk-

heid niet. Het hier en nu is de periode van het 'niet-zien-maar-geloven', van de afwezigheid van Jezus naar aardse maatstaven. De schare moet tot geloof worden gebracht door het zien van het wonder (zoals we Jezus horen bidden voordat Hij Lazarus opwekt, vs 42), maar Martha die reeds discipel is wordt opgewekt te geloven nog zonder het wonder te zien. „Geloofst gij dat?“ Prachtig is Martha's antwoord: „Ja, Here, ik heb geloofd dat Gij zijt de Christus, de Zoon van God, die in de wereld komen zou“. Zij spreekt de Here niet letterlijk na: ja, Here, ik geloof dat ieder die in U gelooft in eeuwigheid niet zal sterven (zie de vss 25 en 26). Dat zou voor iemand die zojuist een geliefde verloren heeft ook een overspannen getuigenis zijn. Maar ze wil wel op de hoogte van Jezus' geweldige uitspraken komen. Dat zit in het 'ja, Here' opgesloten. En óm daar te komen trekt ze zich met haar antwoord terug op de grondbelijdenis van de christelijke gemeente: Jezus Christus, Gods Zoon. Alsof ze wil zeggen: wanneer ik bij dit geloof blijf, dan zult U mij ook op het hoge niveau van uw woorden brengen, houden en weer terugbrengen als ik er vanaf val. Het is dus een woord

van ingehouden geloofskracht dat Martha hier spreekt. Niet geëxalteerd, niet schril en snerpend boven zichzelf uit. Dat zou het geweest zijn als ze gezegd had: ja, Here, dat is ook zo, eigenlijk is Lazarus helemaal niet dood. Niet bij Jezus maar bij haar zou zo'n woord onecht geweest zijn. Nee, ze is 'down-to-earth', staat met beide benen op de grond, geeft niet meer voor dan ze is, maar maakt zich in haar bescheiden nuchterheid toch oersterk in de wortelbelijdenis van het christelijk geloof. 'Jezus Christus Gods Zoon' – daar moet het van komen, wil ik niet slechts over de dood heen kijken, maar zelfs niets anders dan leven zien. Zover moet Hij mij brengen, zover zal Hij mij brengen. Hij kan het, Hij wil het en Hij zal het. Ja, Here, ik geloof.

Ten besluite

Op het slot van deze geschiedenis wekt de Here Lazarus op uit de doden. Maar let wel, dat is pas aan het einde. Vóór dat geweldige wonder uit vindt eerst het gesprek tussen Jezus en Martha plaats. Het gesprek waarin Jezus zijn Woord laat horen en Martha daarop met geloof reageert. Het wonder van de opwekking

komt aan het einde van het hoofdstuk, zoals het voor ons komt aan het einde van de tijd. En daarvoor ligt de schijnbaar lege tijd dat Christus naar zijn menselijke verschijning niet meer en nog niet bij ons is. Toch is Hij er, door zijn Woord en Geest. En wel met een vol heil: 'Ik BEN de opstanding en het leven'. De voorrang is aan het heden. Vanuit dit heden begint het verleden te glanzen en licht ook de toekomst op. Het is waar, wij blijven voor ons geloof aangewezen op de heilsgeschiedenis, op de heilsfeiten die hebben plaatsgevonden in een tijd die aan ons is vooraf gegaan. En toch betekent dit niet dat wij voor ons geloof terug moeten naar het jaar-nul. Het jaar-nul, met de gevoelswaarde van verachtelijkheid die daarin meekomt, is een produkt van het vooruitgangdenken dat lineair gedresseerd is. Pas wanneer wij dat lineaire combineren met het cyclische, het eindezoekende met het middelpuntzoekende van de bijbelse beweging, gaan we de juiste verhouding ontdekken tussen verleden, heden en toekomst. We komen dan immers terecht bij „Jezus Christus die gisteren en heden dezelfde is en tot in eeuwigheid“ (Hebr. 13 : 8).

Pastorale Notitie

J. Kranenburg – Rolde

Over boeken en zeehondjes

Er hangt ons een verhuizing boven het hoofd. Nou nee: er staat ons een verhuizing te wachten. Die eerste zin klonk te somber. Dat komt doordat het de laatste weken met kracht tot ons doordringt wat we allemaal achterlaten. Hoe blij we ook zijn met de nieuwe woonplaats en de nieuwe behuizing. Maar we verlaten een prachtig Drents dorp dat volgens mijn vrouw dit jaar veel en veel mooier is dan voorgaande jaren en ook gezelliger. Een fijn huis met een mooie tuin die ook veel uitbundiger bloeit dan ooit. En we laten lieve vrienden achter, die volgens ons de laatste tijd nog weer hartelijker zijn

dan ze al waren, alsof ze goed tot ons door willen laten dringen wat we gaan doen.

Ja en dan: de boeken.

Mijn boekerie is al sterk uitgedund bij mijn emeritering, maar een verhuizing is de gelegenheid om eens na te gaan wat er weg kan, want we gaan niet groter wonen.

Maar dat karwei is veel pijnlijker dan ik mij had voorgesteld. Boudewijn Büch schreef onlangs dat je in Nederland beter zeehondje kunt zijn dan boek. Maar dat slaat in geen geval op mijn boeken want die worden met evenveel zorg en liefde omringd als aangespoelde zeehondjes door mevrouw 't Hart in Pieterburen.

Een paar dagen geleden zou ik er eens even een begin mee maken. Ik vatte om tien uur het werk aan. Na de krant en de eerste koffie. Aan mijn leeftijd zijn ook aanzienlijke voorrechten verbonden.

Toen mijn vrouw mij riep voor het eten was ik net klaar met de eerste plank van 80 cm. Als u nu weet dat ik in elk geval nog zo'n 50 meter boeken heb, kunt u uitrekenen dat dit niet kan. Hoe dat komt? Wel: ik kan het niet laten, ik ga lezen.

Ik neem een boek ter hand, sla het open en ik ben verkocht. En ik ontdek dat het niet weg kan.

Al lezend merk ik hoeveel ik ben vergeten en hoeveel dingen ik destijds toch niet goed heb gelezen en hoeveel dingen die thans gezegd worden vroeger ook gezegd zijn en vaak beter. Ik merk dat zelfs de ketterijen van nu niet zijn wat zij vroeger waren. De oude waren als

ketterij veel beter. Moeilijker te voorzien. Het dringt ook tot mij door hoezeer wij op de schouders van een voorgaande generatie staan. En nu ben ik bezig er mijn vrouw op voor te bereiden dat er op een plank met uitzonderingen na niets weg gaat. Alles gaat mee. En dan ga ik in de toekomst nog eens op herhaling in boeken die ik jaren geleden al gelezen heb. Niet om dan terug te keren naar het oude, maar ik heb als jongen al ontdekt dat je veel verder kijkt als je bij je vader op z'n schouder zit. Ik ga mij dus nog eens stevig op de schouders der vaders zetelen. En dan zijn er nog boeken die mee mogen uit louter piëteit. Zoals de drie kerkboeken die op de plank met bijbelvertalingen naast elkaar staan. Met kale ruggetjes en gerafelde randen en losse blaadjes. Versleten op preekstoelen en catechisatielokalen, op huisbezoeken en vergaderingen. Ik heb wel eens gehoord dat lutherse christenen nooit een oude bijbel weggooien. Wel schijnen sommigen die te begraven. Uit eerbied voor de bijbel. Maar ik laat ze deel uitmaken van mijn boekenschat en af en toe aai ik ze nog eens over de versleten en verkleurde ruggetjes. Je laat ze toch niet het lot van oud papier delen! Een goede vriend, die vroeger veehouder was, vertelde mij eens dat hij wel eens koeien die al lang geen melk meer gaven een plaatsje in de stal gunde omdat hij er niet toe kon komen, ze naar het slachthuis te laten gaan. En laat Boudewijn Büch het bovenstaande maar eens lezen. Maar dat zal wel niet.

H. Algra, Den Helder

Ouderling en huisbezoek

De diakenen in onze kerken kwamen al regelmatig bij elkaar. Op 9 juni was het voor de eerste keer dat er voor de ouderlingen een konferentie werd belegd. Gezien de opkomst in de Jeruzalemerk in Utrecht voorzag deze bijeenkomst in een behoefte.

Het huisbezoek in de praktijk

's Morgens konden de ouderlingen luisteren naar referaten van de predikanten Mooiweer en Smouter. Ds. O. Mooiweer besprak het huisbezoek in de praktijk. Voordat de ouderling 'aan het werk gaat' is het van belang dat men zich bezint op het ambt van de ouderling. Het is zijn taak om de leden van de gemeente toe te rusten tot dienstbetoon. In zijn ambt vertegenwoordigt hij Christus. Vervolgens ging Ds. Mooiweer in op de geschiedenis van het huisbezoek. De kerken van de Reformatie legden een sterk accent bij deze bezoeken. Het Convent van Wezel (1568) bepaalde zelfs dat de leden van de gemeente minstens 1x per week bezocht moesten worden. Vooral voor het Heilig Avondmaal waren deze bezoeken van belang. Een taak waaraan geen enkele ouderling in deze tijd aan kan voldoen! Tegenwoordig treedt de relatie tussen huisbezoek en Avondmaal veel minder op de voorgrond. In ons huidige Akkoord van Kerkelijk Samenleven staat dat de ouderling de gemeente moet weiden. Dat gebeurt via de jaarlijkse huisbezoeken en door andere bezoeken. Om leiding te kunnen geven heeft de ouderling parate bijbelkennis nodig, maar de bijbelse boodschap moet ook 'door zijn ziel zijn gegaan'. Vervolgens ging Ds. Mooiweer in op enkele konkrete situaties waar de ouderling voor kan komen te staan, zoals twijfel bij gemeenteleden, situaties rond het Heilig Avondmaal, kerkgang en huwelijksproblematiek. Het is van belang dat de ouderling zijn gemeente goed kent, open staat voor kritiek en 'geschoold wordt' in het omgaan met moeilijke situaties (bv. door een ervaren ambtsdrager of door middel van een toerustingscursus).

Huisbezoek aan jongeren

Ds. W. Smouter besteedde aandacht aan een leeftijdsgroep binnen de gemeente: de jongeren. Jongeren moeten niet teveel apart behandeld worden: wel moet opgemerkt worden dat zij een eigen problematiek kennen en dat ook bij hen huisbe-

zoek noodzakelijk is. Belijdende leden en oudere doopleden moeten als ze nog thuis wonen in principe apart huisbezoek ontvangen. Omdat het van belang is dat de ouderling kennis heeft van de leefwereld van de jongere ging Ds. Smouter uitgebreid in op dit thema. Er is wel besef van God, jongeren hebben ook hun normen, maar de binding aan instituten is heel gering. Het meest opvallende is de verbrokkelde leefwereld die ertoe leidt dat jongeren het eens kunnen zijn met de prediking zonder dat dit consequenties heeft voor hun dagelijkse leven (een gevaar dat overigens niet alleen jongeren bedreigt). De ervaring speelt in dit geheel een grote rol: men neemt elementen over voorzover het aansluit bij het eigen gevoel. „Echte godsdienst is godsdienst waar ik me plezierig bij voel, wat ik niet kan gebruiken leg ik naast me neer”.

Ds. Smouter benadrukte dat het van belang is om rekening te houden met deze ontwikkeling, zonder dat de eigen boodschap van de kerk op het spel wordt gezet. Dit betekent o.a. voor het huisbezoek: warmte en betrokkenheid tonen, luisteren naar wat de ander raakt, vragen naar de geloofsbeleving in het dagelijks leven en de wijze waarop hij zijn geloof tot uitdrukking brengt. Het is van belang de jongere aan te spreken op zijn eigen verantwoordelijkheid; de ouderling moet proberen het jonge gemeentelid te laten ontdekken wat de consequenties zijn van zijn denken of handelen. Een oneigenlijk argument als „dat moet je niet doen, want het geeft binnen de gemeente problemen” werkt in de praktijk vaak averechts. Datzelfde geldt voor het zonder meer aankomen met bijbelteksten, zonder eerst goed geluisterd te hebben.

Diskussie

's Middags was er een forumdiskussie. In het forum hadden – naast de beide inleiders – de heren P. Wasse naar uit Rotterdam en F. de Vries uit Montfoort zitting. Uit het grote aantal vragen dat op de 4 heren werd afgevuurd bleek wel dat er behoefte is aan uitwisseling van ervaringen. In dit verslag kan slechts een beperkte selectie van deze vragen aan bod komen.

Moet tijdens een pastoraal bezoek altijd gelezen en gebeden worden? Vanuit het forum werd benadrukt dat de trend vanuit de pastorale wetenschap, dat bijbellesing en gebed vaak beter achterwege kunnen blijven, onjuist is. „Een bakker komt

toch ook met brood?” Juist een zieke heeft vaak behoefte aan dat lezen uit de bijbel. En iemand die alleen is wil graag eens een ander uit de bijbel horen lezen.

Wat is de beste vorm van contact met jongeren? Is een groepsgebesprek een alternatief voor het huisbezoek? Een van de forumleden merkte op dat zo'n groepsgebesprek nooit het pastorale tweegesprek (onder 4 ogen) mag vervangen. In de groep kan men zich te gemakkelijk verschuilen, waardoor bespreking van belangrijke persoonlijke vragen niet aan bod komt. Soms constateren we dat het contact met gemeenteleden niet lukt. Men is niet welkom of er wordt wel een afspraak gemaakt, maar het gesprek blijft steken op uiterlijke zaken. We zullen moeten erkennen dat er gesprekken niet op gang komen. Soms kan er een beroep gedaan worden op andere leden (b.v. leeftijdsgenoten) in de gemeente. Samenhangend hiermee kwam ook ter sprake in hoeverre de kerkeraad moet besluiten iemand die ieder contact met de gemeente vermijdt af te voeren van de ledenlijst. Zowel vanuit de zaal als vanuit het forum bleek wel dat men in deze verdrietige situatie heel voorzichtig moet handelen: je snijdt het laatste draadje door. „Soms moeten mensen door een moeilijke tijd gelooft worden en doet de tijd zijn werk”, aldus een van de ambtsdragers in de zaal.

Wat is de waarde van 'bezoekjes-tussendoor'? Die bezoeken zijn van groot belang, ze zijn nodig om het vertrouwen van de leden te winnen en bieden daarmee ook een goed entree voor het huisbezoek.

Tenslotte

Bijna twee uur discussie, maar de zaal was nog lang niet uitgepraat... Nogmaals: een bewijs dat deze conferentie in een behoefte voorziet. De eerste keer hoeft dus niet de laatste keer te zijn. Ouderlingen die als taak hebben de gemeente te weiden hebben het ook zelf nodig om af en toe eens 'bijgepraat' te worden. Het kan de pastorale zorg ten goede komen.

Twintig jaar christelijke hulpverlening (6)

20 JAAR
CHRISTELIJKE
HULPVERLENING
1970 - 1990

Hermine de Rijk is als cursusleidster verbonden aan de Stichting voor Jeugdzorg en Maatschappelijk Werk. Dit artikel is het laatste in een serie van zes artikelen in het kader van het 20-jarig bestaan van de stichting. Aan de hand van het thema 'twintig jaar christelijke hulpverlening' werden zo de medewerkers alsmede het werk van de stichting aan u voorgesteld.

Helpen is de kunst de ander te helpen zichzelf te helpen, schreef ds. De Vries in zijn introducties voor de hulpverlening en het toerustingswerk, de twee 'poten' van de Stichting voor Jeugdzorg en Maatschappelijk Werk. Binnen het toerustingswerk krijgt dat helpen vorm in cursussen waarbij ambtsdragers, gemeenteleden, ouders, leiders van jeugdverenigingen of kerkeraden zich kunnen bezinnen op hun taak in de gemeente en zich kunnen oefenen in het 'helpen door niet te helpen'.

We kennen vanuit de Bijbel zo goed onze taak hoe we naaste moeten zijn. We voelen van alle kanten aan wat de bedoeling is maar in de praktijk valt dat zo vaak anders uit. En daar staan we dan met onze goede bedoelingen en we begrijpen vaak niet waarom dat gesprek zo slecht liep of waarom dat kind zo onbereikbaar is of waarom die mensen niet vertellen wat ze dwars zit of waarom die relatie verstoord is of dat huisbezoek totaal niet liep. En dan komt de vraag op: wat kan ik eraan doen?

In de toerustingscursussen probeer ik heel praktisch een houding, inzicht en technieken aan te leren die leiden tot meer onderling begrip. Meer gesprek in plaats van discussie, meer zoeken naar de mogelijke oplossing van de ander dan te komen met je eigen advies. Akseptatie in plaats van verdediging, overleg in plaats van partijdigheid, gezamenlijkheid in plaats van polarisatie, verzoening en liefde in plaats van onverschilligheid en wrok.

Helpen in pastorale zin, als naaste, begint bij het besef dat de ander anders is dan jezelf. Of dat nu dat dwarse gemeentelid is, dat eigengereide kind, die stille vrouw of die jongere die liever niet naar de jeugdvereniging of de kerk gaat. In dat 'anders' staat de ander naast en tegenover jou. Hebben wij elkaar iets te zeggen en acht ik de ander uitnemender dan mijzelf? Naaste zijn is de ander helpen zijn kwetsbare bestaan te dragen.

Helpen is in de praktijk: leren luisteren, leren kijken naar de ander, leren omgaan met jezelf als instrument om te helpen in het besef dat God ons allemaal lief heeft zoals we zijn.

Helpen is niet de ander mijn waarden, ideeën en oplossingen opleggen en vervolgens verbaasd of boos zijn dat de ander mijn raad niet opgevolgd heeft. Hulpverleners is 'er zijn', is elkaar er bij roepen, elkaar tevoorschijn roepen, zoekend naar het eigene en de bedoeling van de ander. En dat is breekbaar omdat we allemaal zulke kwetsbare mensen zijn met een heel eigen geschiedenis. Je moest eens weten...

Vanuit deze achtergrond worden de cursussen opgezet en krijgen cursisten theoretische en praktische instructies betreffende hun houding, gesprekstechniek, het omgaan met mensen, het omgaan met zichzelf in relatie tot anderen. Zo'n ondersteunende cursus kan helpen bij het tot stand komen van een beter contact tussen elkaar. Ik hoop dat zulke cursussen helpen de gemeente op te bouwen. Dat is de reden waarom ik dit werk doe. Juist in de gemeente zie je dat mensen veel voor elkaar kunnen betekenen en dat ook graag willen. Maar het lukt niet altijd. Vaak kunnen eenvoudige inzichten en vaardigheden hierbij een ondersteuning zijn. Het gaat er toch om dat we samen één groot gezin zijn, met kopstukken, dwarsliggers, stille helpers, voortrekkers, achterblijvers, grote monden, kleine hartjes, maar steeds met de opdracht elkaar lief te hebben.

Hermine de Rijk

Stichting voor Jeugdzorg
en Maatschappelijk Werk

Voor ambulante
geestelijke gezondheidszorg

03403-77071

D.W.L. Milo, Nunspeet

Opbouw

Er bestaat een oud gebruik, dat de redactie zich op dit soort dagen even presenteert – al ware het slechts om een adres te leveren voor wensen, op- en aanmerkingen; of om vast te stellen wat we aan elkaar hebben.¹⁾

Vandaag is het mijn beurt. Laat me daarom nog eens enkele gedachten ventileren over het bestaan en wesen van ons goede blad.

Ons periodiek heet te dienen tot *opbouw* van het gereformeerde leven.

Die ondertitel is met zorg gekozen.

1. *Opbouw* van ons leven betekent: dat we het volmaakte niet bereikt hebben, maar ons blijven inspannen om „te grijpen, omdat wij gegrepen zijn,” Phil. 3:12. Die inspanning verwachten onze lezers terecht van hun schrijvers – diezelfde inspanning verwachten uw schrijvers evenzeer van u. Niemand van ons staat immers op zichzelf: samen mogen we bouwen aan het lichaam van Christus.

Uw schrijvers doen dat door te studeren op het onderwerp, waarmee zij u hopen te dienen. Zij trachten hun lezers aan het denken te krijgen. Want wanneer alle lezers het voetstoots eens zijn met hun schrijvers, is het blad vergeefs geschreven. Pas wanneer lezers nadenken, meedenken, vaak ook doordenken, kan de gewenste uitwisseling ontstaan, die tot opbouw leidt. Vandaar ook die aardige slagzin: „U hoeft het er niet mee eens te zijn, om er achter te staan”.

2. Het tweede woord uit onze ondertitel luidt *'gereformeerd'*. Dat woord is, taalkundig gesproken, een verleden deelwoord. Het slaat op mensen, groepen of instellingen, die hun oorspronkelijke vorm hervonden hebben. Hun vorm is vernieuwd – nu moet hun inhoud nog vernieuwd worden. Daarom sprak Calvijn over een *ecclesia reformata semper reformanda*. Een kerk die gereformeerd is moet zich steeds verder reformeren. Naast het verleden deelwoord plaatste Calvijn een tegenwoordig deelwoord.

Misschien mag van onze kinderen vandaag niet meer verwacht worden, dat zij het verschil tussen een verleden en een tegenwoordig deelwoord kennen. Des te meer komt het er dan voor ons op aan: van dat tegenwoordig deelwoord werk te maken. Dan geven we onze kinderen

geen taallessen – maar praktische voorbeelden van levensvernieuwing. Dan maken we onze kinderen (en elkaar) duidelijk: dat het etiket gereformeerd weinig zegt – wanneer we daar niet de daad van onze dagelijks bekering aan toevoegen.

En vooral wanneer ons periodiek de opbouw van het gereformeerde leven op het oog heeft, moeten we ons bij lezen en schrijven laten leiden door dit beginsel: een blad, persoon of groep, die het woord gereformeerd op zijn voorhoofd heeft staan, zal dat moeten bewijzen door zich steeds meer te reformeren. Anders is gereformeerd een waardeloos etiket.

Het moet u wel eens opvallen, dat in de kop van ons blad niet de naam der Nederl. Gereformeerde Kerken voorkomt. Het blad is dus niet officieel orgaan van deze kerkengroep, al komt het hoofdzakelijk uit die kerken op; zonder zich daar officieel aan te binden. Ik geloof dat dit met wijs beleid is gekozen. De kerkgeschiedenis van de laatste eeuw heeft ons losgemaakt van ons bodemloos vertrouwen in een kerkelijke organisatie, laat staan hiërarchie.

Ook gereformeerd leven buiten onze kerken komt immers binnen ons blikveld. En als men zoekt naar onze identiteit, zal dat m.i. moeten zijn: „wij zijn een vriend, wij zijn een metgezel van allen die Uw naam ootmoedig vrezen en leven naar Uw Goddelijk bevel”. Daarbij klemmt des te meer de noodzaak voor schrijvers en lezers, om zich individueel te hechten aan het eeuwige Woord.

Ook om kritisch te staan tegenover elk traditionalisme. Het Woord verandert niet, al kunnen we ons inzicht in het Woord ontwikkelen. Maar tradities, zelfs gereformeerde tradities, kunnen verouderen. Die blijken niet altijd houdbaar te zijn. Dan moeten ze van tijd tot tijd worden bijgesteld.

3. Het derde woord uit onze ondertitel is het woord *'leven'*. Ons goede blad mikt op ons leven, ons totale leven, ons gereformeerde leven van de wieg tot het graf. Ik vind dat woord *leven* erg belangrijk en hoop dat u dat ook vindt.

Er is een tijd geweest, dat onze kerkelijke bladen slechts een deel, vaak een klein deel, van ons leven bestreken. Dat deel was een stukje vroomheid voor de zogenaamde leken; voorts het kerkelijk nieuws (door wijlen br. N. Baas het ziekenrapport

„Het mooiste wat een schrijver kan behalen is: hen die al denken kunnen aan het denken te zetten.”

E. Delacroix

van dominees genaamd); vervolgens een aantal pagina's gewijd aan valse leer (elders) en zuivere leer (bij ons); tenslotte het tijdloos kabbelend gekibbel van theologen, alleen voor ingewijden verstaanbaar.

Bij de oprichting van ons blad *'Opbouw'* – en we spreken uit persoonlijke ervaring en aanwezigheid zelfs bij de voorbereidingen – is bewust gekozen voor een blad van een ander karakter.

Zowel Jager als Veenhof stelden vast, dat ons blad zich niet in de polemiek zou begeven; dat het geen professioneel theologenblad mocht worden, maar dat het verstaanbaar moest zijn ook voor minder ontwikkelde kerkleden. Ook zou ons blad openstaan voor zelfkritiek; hoe zou het anders kunnen meehelpen aan een doorgaande reformatie?

En vooral werd vastgesteld: dat ons blad zou werken aan ons totale culturele leven! Nader gepreciseerd: 50 procent Schrift en kerk – 50 procent cultuur. Bij cultuur werden Schrift en kerken natuurlijk niet buitengesloten – maar wel werd afgesproken dat ons blad ruime aandacht zou schenken aan ons *totale leven* voorzover dat boven eten, drinken en slapen uitgaat.

Want ook ons sociale leven, ons huwelijk, ons ethisch denken, onze kunstbeoefening, onze schoonheidsnormen, onze politiek en architectuur, ons taalgebruik, ons onderwijs, ons begrip van recht en onrecht, van gezag en gehoorzaamheid, ons huis-, tuin- en keukenchristendom moeten naar Gods normen gereformeerd zijn – en steeds meer gereformeerd worden.

Er is veel afgepraat en -geschreven, eer de toenmalige redactie deze afspraak kon realiseren. Het aanbod van theologische artikelen was immers jarenlang een veelvoud van de culturele artikelen. Ons lezend volk vroeg wel eens: is dit-of-dat nu een onderwerp voor *'Opbouw'*? Men was dat niet gewend, cultuur op te steken uit een kerkelijk blad.

Maar vandaag hebben mensen als Algra en Hoekstra hun eigen band met onze lezers: proza en poëzie, taal, onderwijs, psychologie inclusief zorg voor misdeelden, krijgen nu volle aandacht. Meulink bestrijkt met gezag onze politieke vorming; Van Kampen verruimt onze horizon tot ver over de grenzen. Van der Wal houdt ons op de hoogte met nieuws uit eigen en breder kring. Terwijl uw

spreker van heden zich bezighoudt met de uitverkoop van resterende onderwerpen, in alle soorten, kwaliteiten, maten en prijzen. Tegenover een sterke theologische meerderheid in het verleden – zien we nu zes niet-theologen naast 3 predikanten; afgedacht van de voorpagina en van onze medewerkers.

U hoort me niet zeggen dat dit enkel winst is; het evenwicht van fifty-fifty zal wel eens moeten worden hersteld. Maar wel wil ik persoonlijk zeggen: dankbaar te zijn dat ons blad alle aandacht geeft aan ons totale leven, en dat leven helpt refo-meren.

Schilder, onder meer schrijver van 'Christus en Cultuur', wordt dit jaar ijverig herdacht, zelfs van onvermoede zijde. In zijn boek 'Ontmoetingen met Schilder' geeft Puchinger alleen al in zijn inleiding 4x het woord 'cultuur' en christelijke cultuurgeschiedenis. Zelfs herinnert hij aan Schilders woord uit 1941: „dat het barthianisme ons heeft geleerd, dat wij in onze belijdenis erg verouderd zijn”... (p. 33); zelfs vandaag nog is er moed toe nodig dit te beweren²). In zijn zelfde boek zegt Schilder, dat wij nog niet toekwamen aan het toneel – dit gebied voorlopig aan anderen overlieten; ook al een uitdagend gezegde.

En om nog even bij Schilder te vertoeven: deze knappe theoloog en strijdbaar schrijver had een voorbeeldige, brede culturele interesse. Puchingers boek noemt namen van Gerritson, Jeremias de Decker, Albert Verwey, Hilarion Thans, Carel Scharten, Frans Erens, Thomson, Schiller, Novalis, Alfred de Vigny, Kierkegaard, Nietzsche, Shaftesbury, Windelband, Michelangelo, Thorwaldsen, Botticelli, Titiaan, Rembrandt, Toorop (p. 29), ook Juvenalis en keizer Domitianus, Greshoff, du Perron, ter Braak (p. 31), en als u goed duizelt van dit illustere en zeer gemengde gezelschap dan dringt het tot u door, dat nog geen enkele theoloog is genoemd! Schilder had een ruimer blik dan zijn eigen vakdiscipline.

Wij hebben allen veel aan Schilder te danken; laten we dat even uitspreken. En – hoewel *hij* gewoon was zijn kolommen te vullen met theologie en polemieken – misschien hebben we de brede culturele basis van 'Opbouw' toch wel mede aan hem te danken. Al was het maar omdat Jager zei: maar zo gaan we niet verder!

Ons blad – het zij ten leste male gezegd – wil werken aan de opbouw van ons totale gereformeerde, dat is *ons aan Christus onderworpen leven*.

¹) speech namens redactie op jaarvergadering 12-5-1990

²) iets voor ds. H. de Jongl

Emmeloord, De Rank

foto: L.J. van der Herberg

Margreet Maljers-Kroes, Alkmaar

Tussen kerk en keuken

Bidden

Ooit heb ik eens een predikant gezocht om te preken over bidden! We waren in die tijd vacant en hadden dus heel regelmatig predikanten uit de regio. Een van die predikanten had die zondagmorgen gepreekt op een manier die mij bijzonder aansprak en ik had in het kerkblad gelezen, dat hij een maand later weer bij ons voor zou gaan. Omdat het gebed en met name de verhooring daarvan me nogal bezig hield in die tijd, dacht ik verheugd: „Ha... Ik vraag of hij er eens over wil preken.” Na afloop van de dienst stapte ik op het kerkepad op hem af en deed mijn verzoek. Het tijdstip was waarschijnlijk niet gelukkig gekozen, want op zijn gezicht verscheen een uitdrukking, die je ook bij moeders op verjaarspartijtjes aantreft. U kent de situatie wel: Je hebt ieder kind voorzien van appelsap en het is nog niet op, of een kind vraagt: „Hebt u ook cassis?”

Misschien had hij ook het gevoel van: verdraaid... heb ik net over vergeven gepreekt... zou ze soms niet hebben geluisterd, dat ze nu meteen weer om iets anders vraagt. Met een vriendelijkheid waar punten irritatie doorheen prikten, vroeg hij mij „Hoezo?”

Ik merkte wel dat het niet goed viel, maar je kunt in zo'n situatie moeilijk meer terug krabbelen en: „Oh... laat maar zitten alsjeblieft!” zeggen. Ik gaf er een draai aan en prevelde iets nietszeggends.

Een dag later spoedde ik me naar de bibliotheek. Er zijn aardig wat boeken over het onderwerp geschreven, dus na een tijdje was ik er wel min of meer uit. Toen ik naderhand aan een bevriende predikant de situatie vertelde, schoot hij in de lach en vertelde dat je een dominee op de kast jaagt, als je na afloop van een preek om iets anders vraagt.

Ik neem het maar aan, hoewel ik het vreemd vind.

Een zanger, een toneelspeler of een musicus, maak je gelukkig met een hartelijk applaus en door luid „bis” te roepen. Maar predikanten lijken anders in elkaar te zitten. Hoewel... Nu zul je in de kerk niet vlug applaudiseren, laat staan dat je 'bis' roept. Onze Pinksterbroeders en zusters laten hun instemming blijken door een luid 'Halleluja', maar ons, Nederlands Gereformeerden, blijft kennelijk niet veel anders over dan een ingetogen „U heeft mooi gepreekt”.

Als ik predikant was, dan wist ik het wel. Eén keer in de twee maanden mochten mijn gemeenteleden een verzoekprogramma bij me indienen. Met liederen!

De duur van de kerkdienst hield ik wel in eigen hand, want voor dat ik het wist kreeg ik het verzoek: „Over Jona in de walvis... en in tien minuten alsjeblieft!” Ondertekend Reinier Maljers!

Prof.dr.ir. E. Schuurman, Breukelen

Wij in Gods wereld (2)

Toespraak Landelijke Ontmoetingsdag 1990, Barneveld

Wetteloosheid

Omdat de wettige eigenaar – God – niet wordt erkend, is de cultuurontwikkeling niet gezond, maar door en door ziek. De stad van de mens wordt steeds onmenselijker. Grote culturele prestaties, in onafhankelijkheid en eigenzinnigheid verricht, lopen uit op wangedrochten. De individuele mens die zichzelf zoekt, zorgt ervoor dat de gemeenschap in ontbinding raakt. De vereenzaming, de vervreemding en daardoor de verslaving en de criminaliteit nemen onrustbarend toe, vooral onder jongeren. De hoogmoedige, machtige en godloze cultuur heeft een keerzijde in onzekerheid, verwarring, richtingloosheid en bedreiging. De mens die pretendeert met wetenschap en techniek een louter menselijke wereld te kunnen scheppen, die zich onafhankelijk opstelt en met zijn rede – de wetenschap – meent het licht in de wereld te ontsteken, roept als toekomst een steeds dreigender duisternis over zich uit. Een nacht zonder dageraad.

Een paar voorbeelden die die uitzichtloosheid laten zien: Onze materialistische, individualistische cultuur wordt gekenmerkt door een enorme dynamiek, die dramatische vormen aanneemt. Steeds meer mensen kunnen fysiek of psychisch de ongebonden jacht op de toekomst niet bijhouden. In 1995 zullen we meer dan één miljoen arbeidsongeschikten hebben.

Een eenzijdige benadering van arbeid als alleen productieve arbeid laat steeds minder ruimte voor arbeid in de zin van cultuuroverdracht, terwijl dat juist vanwege de grote cultuurproblemen meer dan ooit nodig is.

Nog een paar voorbeelden: Terwijl onze maatschappij vergrijsst en de zorgvraag daardoor toeneemt, neemt tegelijk de zorgcapaciteit af.

En terwijl wij de toekomst in materieel opzicht zeker willen stellen, wordt die toekomst vanwege de onmogelijkheid om daaraan bij een groeiende wereldbevolking te voldoen, steeds dreigender. Immers, indien ook de tweede en derde wereld hetzelfde welvaartsniveau moeten bereiken als de eerste wereld, zullen wetenschap, techniek en economie zich nog sneller moeten ontwikkelen dan nu al het geval is. Maar dit betekent dat de problemen van deze adembenemende ontwikkeling ook weer groter zullen wor-

den. De mens, in zijn streven naar 'de stad van de mens', wordt met toenemende cultuurspanningen geconfronteerd, die zich kunnen ontladen in cultuurrampen. Zowel de spanningen als de dreigende rampen zijn tekenen dat de 'stad van de mens' zich tegen de mens zelf keert.

Christelijke cultuurvisie

Daarmee ben ik toegekomen aan het laatste onderdeel van mijn verhaal. Is er in deze cultuur nog uitzicht voor christenen?

Het is bij het zien van de geschetste ontwikkeling goed te benadrukken dat de 'menselijke wereld', de 'stad van de mens', niet ongedaan kan maken dat we leven in Gods schepping, in Zijn wereld! De lijn van de zondeval en de secularisatie als afstand van het Evangelie van Christus is de overheersende geestelijke lijn in onze cultuur geworden. Op die lijn worden de cultuurmachten ontwikkeld. Maar het is een cultuur die leeft van Gods schepping, die misbruik maakt van alles wat God aan mogelijkheden heeft gegeven. Zondeval en secularisatie parasiteren op Gods werk in schepping en verlossing.

Juist omdat we mogen weten, dat de zondeval en de secularisatie de schepping van God en de verlossing door Christus niet ongedaan kunnen maken, en het licht van het Evangelie niet kunnen doven, en juist omdat temidden van alle menselijke hoogmoed en pretenties God in Christus regeert en de belofte van een nieuwe hemel en aarde zal waarmaken, juist daarom is en blijft er perspectief. Dat is het perspectief van schepping, zondeval, verlossing én herschepping. Dat is het eeuwigheidsperspectief.

In dat perspectief mogen leven, betekent dat niet de mens in het middelpunt staat, maar dat alles op God gericht hoort te zijn. Ja alles, heel ons cultuurwerk hoort godsdienst te zijn. Het dienen van God mag zich niet beperken tot een onderdeel van ons leven, het betreft héél ons leven, al onze cultuurarbeid. Die arbeid krijgt de juiste richting door de liefde tot God en de liefde tot de naaste en daarin door liefde tot heel Gods schepping.

Dat betekent in de eerste plaats een bekering van ons hart. Een hart waarin de vreze van God woont. Een hart dat gekenmerkt wordt door de

verborgen omgang met God in Christus door de Heilige Geest. Niet meer wij leven, maar Christus leeft in ons. Dat is het hart dat weet, dat zijn schat niet op deze aarde is, maar in de hemel. Leert Christus ons dat niet: „Want, waar uw schat is, daar zal ook uw hart zijn?” (Matth. 6:21). Dat is het hart, dat zijn uiteindelijke vervulling niet verwacht in de tijd, maar in de eeuwigheid, waar God alles en in allen zal zijn.

Christenen moeten elkaar voortdurend voorhouden, wat Gods Woord als waarschuwing laat klinken en wat in onze materialistische tijd uitermate actueel is: „Want wat zou het een mens baten, als hij de gehele wereld won, maar schade leed aan zijn ziel?” (Matth. 16:26). Wanneer we daarnaar zouden luisteren en handelen, zou dat een fundamentele culturele ommekeer betekenen. Het besef van 'tussen de tijden' te leven, tussen de eerste komst van Christus en Zijn tweede komst, betekent dus allerm minst afstand doen van onze cultuurarbeid. Maar die arbeid richten op God. Het eeuwigheidsperspectief zoeken. Ons in liefde tot God wenden en met die liefde in ons hart terugkeren in de wereld om ons heen, in de godloze-cultuur. Die liefde behoedt ons voor vluchten en passiviteit. Gods belofte van de herschepping bewaart ons voor moedeloosheid.

Juist de gespletenheid en spanningen van de godloze cultuur bieden ruimte om ons cultuurwerk *coram Deo* – voor het aangezicht van God – te doen. Steeds weer zullen onverwachte en onvermoede cultuurmogelijkheden zich voordoen. Wie denkt daarbij in onze tijd niet in het bijzonder aan de verrassende ontwikkelingen achter – aan wat we vroeger noemden – het ijzeren Gordijn? Wie al mocht twijfelen aan Gods regering, de voor ons onverwachte doorbraak in ijzeren dictaturen is toch de bevestiging van Gods regering? Hij scheidt zelfs in een dóór en dóór atheïstische cultuur als die van het marxisme voor onze broeders en zusters daar – en daarom ook voor ons – niet vermoede, nieuwe mogelijkheden.

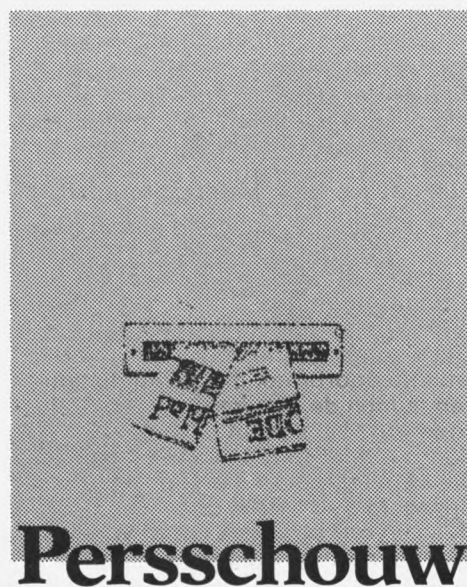
Die mogelijkheden zijn er in alle cultuursectoren als we onze ogen van het geloof open houden. De liefde tot God en de naaste zorgt voor een omkering van de richting in wetenschap, techniek, economie, politiek, landbouw, gezondheidszorg enz. Alleen, die omkering zal nooit 'tussen de tijden' het volmaakte

brengen. Ook dat moeten christenen blijkbaar weer leren. Bij de bekering van het humanistisch volmaaktheids-ideaal komt er geen christelijk volmaaktheidsideaal voor het hier en nu in de plaats. Juist het besef van 'tussen de tijden' te leven houdt de erkenning in, dat de gevolgen van de zondeval ons leven en de cultuur blijven kenmerken. Alleen de weg van het gebod van God – de weg van de liefde – houdt de problemen binnen de perken en houdt daarin de cultuur leefbaar en betrekkelijk gezond.

Samenvattend, met het oog op het eeuwigheidsperspectief zullen we elk aards volmaaktheidsideaal afwijzen, zullen we afstand doen van een jacht op de toekomst en zullen we in de cultuur als godsdienst de versnelling in de cultuurontwikkeling afremmen en ombuigen. We moeten trachten tot een meer stabiele cultuur te komen. En we moeten proberen terug te winnen, wat verloren is gegaan.

Leven in Gods wereld, betekent cultuurwerk uit liefde verrichten en vol verwachting leven. Zoals de verlossing in Christus werkelijkheidswaarde heeft, omdat ons vrij-spraak van zonde en schuld geschonken is, zo zal de belofte van de herschepping vervuld worden: „Wij verwachten... naar Zijn belofte nieuwe hemelen en een nieuwe aarde, waar gerechtigheid woont.” (2 Petr. 3:13). Leven in Gods wereld, is leven in een wereld waarover het licht van de verrezen Morgenster straalt. Halleluja.

Geen bezoek, geen bloemen

Uit het Centraal Weekblad knipten we:

Met een goede vriend ga ik naar de begrafenis van de moeder van onze vriendin. We hebben ons allebei in stemmig donkergrijs en zwart gesto-

ken. In het dorp aan de rivier is dat vast de gewoonte. Wanneer we het zaaltje binnenkomen zit de naaste familie er al. Onze vriendin ontbreekt. Ze nam afscheid van haar moeder en moest weer vertrekken naar haar werk in Egypte. Men stelt het op prijs dat wij toch gekomen zijn. Dan schrijdt de begrafenisondernemer binnen. Hij heeft de algehele leiding van de plechtigheid. Achter hem, allebei in het zwart, een bejaarde ouderling en een onwaarschijnlijk jonge dominee. Ze nemen plechtig plaats voor in de zaal. De begrafenisondernemer heet ons allen welkom en leest een lange brief voor van onze vriendin voor haar familie en alle andere aanwezigen. Dankzij de zegeningen van de moderne techniek kon de brief op tijd hier zijn. 'k Vind het eigenlijk raar, intieme dingen als rouw om je moeder de wereld rond te faxen, maar de inhoud is er niet minder indringend om.

Ze vertelt ons dat veel mensen haar in Caïro kwamen condoleren, opbelden, bloemen brachten. Dat er op dit moment ook daar een rouwdienst gehouden wordt met ongetwijfeld veel lieve vrienden en bekenden, die bij haar willen zijn in het verdriet om haar moeder. Ze vertelt over de laatste gesprekken met moeder, de troost en de hoop die een christen mag hebben, juist als het allemaal zo moeilijk lijkt. Ik vind het heel ontroerend haar emotionele woorden te horen uit de mond van de keurig lezende begrafenisondernemer. Als de brief uit is, is eigenlijk alles gezegd.

De dominee staat op. Hij bidt een lang gebed over kommer en kwel, ellende en verdriet, diepe dalen en gedragen kruisen. Wanneer dat achter de rug is spreekt hij over schaduwen des doods, hel en vuur, die ons allen te wachten staan indien we ons niet bekeren. „Weest gewaarschuwd, eens komt voor u allen de tijd,” klinkt het uit de mond van een dominee, die mijn zoon zou kunnen zijn. Het verbijstert me hem dingen te horen zeggen, die ik alleen ken uit boeken van schrijvers, die in hun jeugd de kerk uitpreekten.

Mijn metgezel zit ongemerkt heftig nee te schudden, wat hem een por van mij oplevert. Na de preek is het afgelopen. Geen woord van troost en zegen, liefde, trouw, barmhartigheid... komt er over de lippen van deze jongeman.

In de auto op weg naar de begraafplaats van het dorp aan de rivier besluiten we allebei dat we bloemen willen op ons graf. We beloven elkaar met bloemen de laatste eer te bewijzen. Bloemen als symbool van nieuw leven, teken van hoop en troost voor de nabestaanden.

Bij de open groeve leest de kleine, zwarte gedaante op gedragen toon uit het boek Openbaringen over de poel van vuur en sulfur, die ons ten

deel zal vallen, mits...

We hadden gehoopt met de vrede van de Heer van dood en leven, de wereld weer in te gaan, maar we moeten het doen met: bezint u, eer het te laat is.

Coby Dijkstra

Je maakt op begrafenissen van alles en nog wat mee. Het is goed na een rouwdienst in de kerk of in een aula, op de begraafplaats sober te zijn wanneer men vóórdit de Apostolische Geloofsbelijdenis gelezen en het 'Onze Vader' gebeden wordt nog een enkel woord wil spreken als pastor. Laat men vooral niet vergeten de bedroefde familie te troosten met de woorden van het rijke evangelie van Jezus Christus. Het gaat in de eerste plaats om hèn! Uiteraard dient er aandacht besteed te worden aan het leven en sterven van hem of haar, die heenging in het christelijk geloof. Daar heeft de ontslapene recht op! Het is zijn of hâar begrafenis en niet die van een ander. Maar wanneer men al te zeer uitweidt over het wel en wee, de plus- en minpunten van de dode en daarbij zich ook nog verliest in allerlei geijkte dierbare termen wordt het geheel ongenietbaar, echt waar! Je kunt als predikant in een rouwdienst de mensen ergeren door je wijze van spreken en bidden en daardoor een blokkade opwerpen voor de doortocht van het Woord van God. En wie alle registers van hel en verdoemenis opentrekt kan beter thuisblijven en zijn tuintje gaan wieden. Misschien komt hij dan tot bezinning. Dat betekent niet, dat we niet duidelijk mogen en moeten maken, dat niemand zich mag onttrekken aan de ernst van het evangelie.

De kans om een appèl te doen op mensen, die van het getuigenis van de Heilige Geest vervreemd zijn geraakt, mag men niet voorbij laten gaan. Maar dan altijd in de kontekst van de troost. Altijd met de opwekking om het bij Jezus te zoeken. Altijd gemotiveerd door de oneindige liefde van Christus voor zondaars en zondaressen. Dan zal men eventueel wel merken, dat het Woord, dat verkondigd is, niet bij ieder het gewenste effect sorteert. Het is bekering of verharding! We lezen het in de Bijbel. Zie bijv. II Corinthiërs 2:15-16. Overigens is het heerlijk als je later na een rouwdienst verneemt hoe mensen Christus en zijn kerk weer hebben gevonden!

Enschede

O. Mooiweer

Dirk van der Molen, Apeldoorn

'Bijtanken'

Op 17 maart jl. kwamen in Utrecht bijna vijftig leiders, leidsters en belangstellenden voor het jeugdwerk van jongeren tussen tien tot zestien jaar. Samen hebben ze zich in de Jeruzalemkerk actief bezig gehouden met dit thema. Er werd allerlei materiaal aangereikt, er waren diverse uitwisselingen en uiteenlopende adviezen voor het werken met jeugdclubs van 10 tot 16 jaar. Gert Schalen was deze dag de programmaleider en gaf eerst het woord aan W. Smouter. Als voorzitter van de Stichting N.G.J. vertelde hij, hoe het was gekomen, dat de St. N.G.J. deze dag had belegd en ingericht. De St. N.G.J. ziet geen kans met en voor jongere jeugd bezig te zijn, maar was wel bereid deze dag te organiseren met de bedoeling Ned. Ger. leiders en leidsters bij elkaar te brengen en hun ter overweging te geven breder en geregeld de aandacht mogelijk te maken.

De theorie in vogelvucht

Unaniem zagen de aanwezigen het belang van deze dag vooral in het nieuwe ideeën opdoen en het elkaar ontmoeten en bemoedigen om daarmee zowel in geestelijke als in praktische zin inspiratie op te doen. Dit bleek uit de antwoorden op een vragenlijst, die ze in de middagpauze konden geven. Men was erg te spreken over het totale programma, dat door sommigen als erg leerzaam werd ervaren.

De meeste waardering ging uit naar het verhaal van Joop Scheltens, die met behulp van de overhead-projector schematisch liet zien wat hij vertelde. Deze schema's kreeg iedere bezoeker op papier mee. In grote lijnen wees Joop op de betekenis van een jeugdclub met aandacht voor het doel en de wijze van leidinggeven. Los-vast werken is lastig en vervelend, daarom gaf hij heel wat aanwijzingen om een rooster te maken en een jaarplanning op te stellen. Uiteraard kreeg de verenigingsavond zelf ook heel wat aandacht, waarbij nadruk werd gelegd op het speelse en creatieve bezig zijn met bijbelstudie en afwisseling aanbrengen in het jaarprogramma. De relatie met de gemeente: (jeugd-)ouderling, ouders, predikant, kerkblad, e.a. gaf voor een enkele aanwezige zeker nieuwe geluiden. Tot slot vond Joop een uiterst belangrijk punt: de evaluatie. Zowel inhoudelijk als procesmatig dient elke avond weer te worden bekeken, hoe is het een en ander verlopen? Was het naar wens? Hoe was de deelname? In welke sfeer vond alles plaats? enz.

Even clublid zijn

Vervolgens gingen Ellemiek en Her-

man Scheffer (Deventer) de bezoekers aan het werk zetten. Afwisselend waren zij instruerend en inleidend bezig. In de vorm van rollenspel werden verschillende activiteiten van de club concreet gemaakt. Een groep van 5 personen moest trachten een clubavond over het zingen na te spelen. Op allerlei elementen kon worden gelet: voorbereidend en uitvoerend. Verschillende rollen werden duidelijk herkenbaar. Lachend en glimlachend werden bepaalde fratsen van de 'clubleden' door de aanwezigen opgemerkt. Verschillende ideeën werden gegeven als het zingen op de club moeite geeft. Hun praktische ondernemingen werden als prettig en positief ervaren.

Na het eten van soep en brood, keurig verzorgd door de koster van de Jeruzalemkerk, werd in de kerkzaal geluisterd naar de verhalen van verschillende deelnemers over hun eigen denkwerk en ervaringen om daarmee anderen te stimuleren of tot nadenken aan te zetten. Uitvoerig kwam Bas Smouter aan het woord, die enige jaren geleden al eens een poging had ondernomen om jeugdleiders te organiseren. Hij liet een volledig programma zien van clubs die hij en zijn vrouw hadden geleid in Barendrecht. Allerlei hints werden gegeven.

De meest uiteenlopende vragen kwamen in het vragenuurtje aan de orde, maar konden soms slechts oppervlakkig beantwoord worden. Enige vragen met grote reikwijdte waren: welk bijbelstudiemateriaal is er voor deze leeftijdsgroep? Hoe ga je om met verschillende kinderen: de wegblijvers, de ongeïnteresseerden, de orde-verstoorders? Hoe bereid je goed het clubwerk voor, qua tijd en inhoud? Hoe werkt de vier-fasenmethode?

In antwoord op de vragenlijst hadden veel deelnemers allerlei suggesties op papier gegeven, waarmee ze meerdere jeugdleiders meenden te kunnen dienen. Deze varieerden sterk van aandacht voor de persoonlijke geloofshouding van de leider, de strategie van een avond, de sfeer van de groep tot de gebruikmaking van bijbelstudiemateriaal. 's Middags kon men op een flap-over de suggesties voor werkmateriaal bekijken:

Een werkgroep voor clubs van 10-16?

Meer dan 80% van de deelnemers waren zeer positief over het instellen van een werkgroep. Zo'n groep kan heel nuttig zijn om ervaringen uit te wisselen, elkaar steun geven als leiders van jeugdverenigingen. Verschillende bezoekers pleiten zelfs voor een werkgroep, die zich bezig houdt met jeugdwerk voor 4-10-jarigen. De groep die minder positief reageerde, liet moeite horen betreffende enorme afstanden en waarschuwde voor opnieuw het wiel uitvinden.

Meer dan de helft van de aanwezigen zag als taak van de mogelijke werkgroep: het organiseren van regelmatig weerkerende studiedagen b.v. één keer per jaar. Door 30% van de aanwezigen werd het opzetten van een eigen blad aanbevolen. Andere opmerkingen sloten hier enigszins bij aan: b.v. geen eigen blad, maar wel één of meer publicaties per jaar en dan informatie verspreiden over methoden, nieuwe ideeën. Zelfs een enkele liet horen: „niet echt noodzakelijk, er is materiaal genoeg verkrijgbaar”. Op de vraag om andere ideeën dan studiedagen en een eigen blad werden enige suggesties aangereikt ter overdenking. En dan de laatste vraag van de vragenlijst: „Ben je bereid zelf actief mee te werken in een dergelijke groep?” Slechts twee mensen durfden hun volledige bereidheid te laten horen. Een tiental personen zou er nog over willen nadenken. Natuurlijk heeft dit laatste te maken met hun eigen activiteiten, want elk jeugdwerk vraagt veel tijd en inzet. Bovendien vragen velen zich af, welke kwaliteit zij hebben in belang van andere leiders en leidsters.

Alle aanwezigen waren zeer positief over de inhoud en het verloop van deze werkdag. Hun dank ging in het bijzonder uit naar Joop Scheltens, Gert Schalen en Herman, Ellemiek Scheffer, die het hele programma hadden voorbereid en met plezierige vaart en franje hadden gebracht. Samen hebben enige leidinggeven-den bijgetankt. Ze hebben milieubewuste brandstof gekregen, waarmee het vuur van Gods liefde in de harten van jong en oud kan worden ontstoken.

'Rechte sporen'

'Spirit'

'Werken in het verbond' kaderboek jeugdwerk

St. 'In de ruimte' werkplan voor godsdienstond.

St. 'Timotheus'. 'Jij helemaal anders'

St. 'Tienertoeekomst' – jaarprogramma voor tieners

– spelletjes, liederen, bijbelstudie

– kwartaalblad '10R leeflijn'

'Impulsprogramma's' van Youth for Christ (erg leuke presentatie/verwerking)

Ger. Vrijgemaakt

H.G.J.B.

Ger. Vrijgemaakt

Soest

Eindhoven

Driebergen

Voor de kinderen

Jeanette Westerkamp-Stegemann

Post uit Rwanda

Gevaarlijke dieren

Iemand vroeg eens of we het niet eng vonden om naar Afrika te gaan. „Ben je niet bang dat een leeuw je opeet?” vroeg die jongen. Nee, eigenlijk ben ik daar helemaal niet bang voor, hier in de stad helemaal niet. Vroeger, ja toen werden er wel mensen aangevallen door roofdieren, maar je hoort daar nu haast nooit meer van. Tegenwoordig worden de dieren beschermd tegen de mensen. Ze hebben in Rwanda een speciaal gebied waar ze veilig kunnen wonen, want tegen mensen met geweren kan zelfs de sterkste leeuw niet op. Nee, voor leeuwen zijn we niet bang. Maar er is wel een ander dier waar heel veel mensen in Rwanda nog steeds door dood gaan. Weet je wat? Een mug. Ja, echt, een mug. Daar zijn wij ook wel een beetje bang voor. Muggen vliegen 's nachts rond en daarom hebben we om alle bedden een groot net van vitragestof. Iedereen slaapt in een klein tentje waar geen mug bij kan. Het muskietennet hangt aan de zolder met touwtjes en we stoppen het onder de matras in. Je weet vast wel dat muggen prikken en een druppeltje bloed van ons stelen. In Nederland is dat niet zo erg. Je krijgt alleen een jeukbult. Maar hier kun je van muggen ziek worden. Als ze iemand prikken met malaria en dan jou, dan krijg je ook malaria en dat is een ellendige ziekte. Eerst krijg je het koud, dan gaan je spieren zeer doen en dan, ineens, krijg je hoge koorts. Meestal krijg je daar geweldig hoofdpijn van. Het gekke van de ziekte is dat na een tijdje de koorts weggaat. Je wordt weer beter lijkt het, maar dan opeens komt de koorts weer terug, daarna wordt het weer beter en dan komt de koorts weer. Zo gaat dat door tot je echt beter wordt en daarvoor moet je pillen slikken. Wij eten elke morgen bij het ontbijt alvast één pil. Als we malaria krijgen, dan is het niet zo erg. Bovendien zijn wij goed gezond, omdat we voldoende en goed eten. Maar dat is voor veel mensen hier anders. Er zijn veel kinderen die sterven als ze malaria krijgen. Mensen zijn er dan ook bang voor. Iedereen die hoofdpijn heeft of koorts koopt meteen pillen tegen malaria als hij geld heeft. Gek hè, dat zo'n klein diertje gevaarlijker is dan een leeuw!

P.J. van Kampen, Eck en Wiel

De stad en het evangelie (3 en slot)

De omvang van de nood

De vorige keer is al gesteld dat het grote aantal (nog steeds dramatisch groeiende) grote steden in onze wereld onze aandacht moet hebben. Ook dat er 'een (door de hele Christenheid gedeelde) visie op de omvang van de ons gestelde uitdaging' nodig is en 'een herkenbare strategie hoe we die vele miljoenen zouden willen bereiken'. Dat is gemakkelijk hier even te zeggen, maar uiteraard een buitengewoon veelomvattende vraag. Want de snel groeiende steden liggen veelal in de armere landen, zeker niet in gebieden waar de Christelijke Kerk getalsmatig sterk is. De problemen van het leven in de stad – de volte en drukte, het leeftempo, de kans dat je er je identiteit verliest en opgaat in de massa – zijn van een nieuwe en ongekende omvang. Ook de mate van culturele mengeling en van taalkundige verscheidenheid zijn bijna zonder precedent in onze wereld, al hebben steden als Rome, Alexandrië en Antiochië in de Oudheid er al mee te maken gehad.

De omvang van de kansen

Maar dat zijn dan wel precies de steden waarin het Christelijk geloof is 'groot geworden'! In de stadscentra werd het eerst het Evangelie verkondigd; kijk maar in het boek Handelingen, waar de apostel Paulus de grote wegen van het Rijk bereist om in de grote bevolkingscentra 'het Woord te planten'. (Vermoeindelijk zou hij, op missionair-strategische gronden, de neiging van veel Christenen om uit de stad weg te gaan niet hebben aangemoedigd...)

Er is niet alleen een bevolkingsconcentratie die problemen oproept, er is er ook een waar geweldige kansen voor het Evangelie liggen. Ook daarvan een paar voorbeelden.

* In Mexico Stad, met zijn ruim 20 miljoen mensen, heeft een aanzienlijke groep evangelische Christenen zich een opmerkelijk doel gesteld. Men wil er in tien jaar tijd liefst tien-duizend nieuwe (huis-)gemeenten stichten! NU heb ik daar wel een aantal vragen bij (kán een groep gelovigen zich zo'n doel stellen, is dat niet het werk van de Heilige Geest? Is het wel zo gelukkig om zoiets te willen doen vóór het jaar 2000, alsof dat een 'eindtijd-grens' zou zijn? en nog zo wat vragen) Maar, één ding is duidelijk: hier zijn mensen bezig met visie! Ze zien de mogelijkheden en vragen van de Here om hen in het uitwerken van die visie te helpen.

* De 'Southern Baptist Home Mission' in Los Angeles heeft programma's in 26 talen! Die talen worden in de stad gesproken; in die talen wordt in Los Angeles het Evangelie uitgedragen. En in het werk van een andere kerk in Chicago zijn er 22 taalgroepen, die men probeert te bereiken. Het 'zendingsveld' is ook op ons eigen erf komen te liggen, in meer dan één betekenis.

Dr. Ray Bakke, aan wie ik deze voorbeelden ontleen (Hij komt uit de V.S., dus zijn voorbeelden komen daar ook vandaan) geeft dan als commentaar: „We moeten vandaag de dag denken aan zendingswerk in termen van mensen die geografisch ver bij ons vandaan wonen – waarin ruim een miljard mensen ver van de kerk vandaan woont – én de nieuwe terreinen, waar we mensen ontmoeten die cultureel van verre staan, die tweeënehalf miljard mensen die leven in de schaduw van bestaande kerken. Nog steeds moeten zendingen zeeën, bergen en woestijnen over om onbereikte volkeren te bereiken. Het nieuwe zendingssterrein wordt echter gevormd door de steden van onze tijd, die ontstaan zijn door massa-emigratie en bevolkings-explosie'.

Maar hoe dan?

Bakke zegt dan, wat drastisch wellicht: „Als ik onderwijs geef in 'urban missions' (lett. 'stadszending') moeten mijn studenten een half uur lang in een supermarkt gewoon staan kijken wat er te zien is. Ze komen terug en vertellen wat voor veranderingen hebben plaatsgevonden in de wijk, op het punt van voedselvoorziening, in de laatste dertig, of zelfs 15 jaar. Veel winkels (het is opnieuw een voorbeeld uit de V.S., PJvK) zijn het hele etmaal open. Alles is gecomputeriseerd. De prijzen zijn omhoog gegaan. Waar winkels vroeger 8000 producten aan de man brachten, zijn het er nu 24.000. Ze hebben afdelingen voor mensen uit Azië, uit Latijns-Amerika, voor oude mensen, voor mensen met zoutarm dieet, etc. Verderop heb je een afdeling die

helemaal toegespitst is op met de magnetron bereid voedsel. Ze hebben mensen achter de kassa die diverse talen spreken en hun mogelijkheden om met betaalkaarten te werken zijn groter dan bij de gemiddelde bank. De dagen zijn voorbij, waarop de slager kon zeggen: 'na 6 uur verkopen we niets meer'. Dan laat ik mijn studenten naar een kerk in de buurt gaan, en kijken naar het bord met aankondigingen. En wat zien we dan? Om 11 uur op zondagmorgen is er een dienst. Want zo is het altijd geweest.

De vraag die ik heb: Hoe kan een supermarkt zonder Gods Geest doen wat de Kerk met de werking des Geestes niet klaar lijkt te krijgen? Hoe kan de Kerk zo vrij worden dat ze de stad bereikt? Hoe kunnen we ervoor zorgen dat zendingsgenootschappen, die altijd in het buitenland hebben gewerkt, een 'verbond' aangaan met evangelisten, met mensen van de 'inwendige zending'? Hoe kunnen we van hen leren hoe om te gaan met mensen van een andere cultuur en taal? Voor de meesten van ons is dat namelijk een enorme barrière, die groter is dan zelfs de Islam." (a.w. p. 48,49)

En verder nodig

Verder nodig, naar de opvatting van Ray Bakke, is een aantal zaken, die ik zonder veel commentaar weergeef: Nodig is *studie*. Hoe kunnen we doordenken wat echt nodig is om mensen te bereiken. In de woorden van de Schotse schrijver Sir Walter Scott: „voor een Christen is één boek genoeg, maar duizend boeken zijn desondanks niet teveel". Er moet worden gestudeerd op de inhoud van de Bijbel, op de inhoud van onze verkondiging, op de diverse geloofsopvattingen die we in de stad tegenkomen. „Inderdaad ben je met je Bijbelschoolopleiding in heel wat dorpen de meest ontwikkelde persoon", zegt Bakke ervan, „maar in veel gevallen eist de verkondiging in de stad veel en veel méér kennis en ontwikkeling". Doordenken dus, om verantwoord te kunnen spreken.

Nodig is *moed*. Moed om de stad niet te vrezen. Bakke vergelijkt de moed van veel zendingspioniers met de moed van mensen nu om eventueel hun gezin in de stad te laten opgroeien. De risico's dat je kinderen in de stad mislukken valt te vergelijken met het risico dat vooral mensen in vorige eeuwen namen dat ze hun kinderen in een ander klimaat ten grave zouden moeten dragen. Toch „we hebben wanhopig behoefte aan gezinnen in de stad. We hebben de kinderen nodig, want ze passen zich gemakkelijk aan de cultuur aan en geven ons ouders daar ook toegang toe. We hebben christenen nodig in de woonwijken, op de speelplaatsen en gymnasia. We kunnen ons niet permitteren dat ze allemaal verdwijnen."

Nodig is ook een *doorbreken van kerkelijke grenzen*, meent Bakke. Veel kerken zijn blank en 'middle-class'. „Wij zijn de stad ontvlucht op het moment dat God de hele wereld daar net heenbracht." De omvang van de nood én de kansen noodzaakt ons onze gemeentestructuren te heroverwegen. „Laat me u vertellen dat, toen u de stad de rug toeerde, de Heilige Geest de stad niet verliet. In onze wereld zijn de gemeenten die het snelst groeien vaak gemeenten, waar men een zwarte huidskleur heeft, Spaans of Koreaans spreekt, waar men veelal dienst heeft in een andere taal dan de oorspronkelijke taal van het land." Bakke's conclusie: „U hoeft niet als een Messias naar de stad terug te keren, om de stad te redden. U hoeft u alleen maar aan te sluiten bij werk dat daar al gebeurt."

Ter afsluiting

Bakke geeft aan het einde van zijn betoog een „persoonlijke vraag", die ik bij dezen ook doorgeef. „Ik wil u graag persoonlijk bij uw leven bepalen, bij wat u doet. U zult in de stad altijd in de minderheid zijn, misschien qua ras, maar zeker geestelijk en qua ideologie, politiek en op bijna elk ander gebied. Bent u daarvoor klaar? Denk aan Romeinen 8 : 31: Als God voor ons is, wie zal tegen ons zijn?" Het lijkt me goed een en ander verder te overwegen.

B. Wielenga, Richmond, Zuid-Afrika

Anti-semitisme in Zuid-Afrika

Anti-semitisme is geen onbekend verschijnsel in Zuid-Afrika. Het Afrikaner nationalisme van de jaren 1930-40 kan niet los gemaakt worden van invloeden uit Nazi-Duitsland, waar latere leiders als Meyer, Verwoerd, Diederichs, Cronjé en anderen gestudeerd hadden. Ook iemand als de jonge Van Wyk Louw, een thans gevierd Afrikaner literator, was geboeid door Nazi-Duitsland. Dat wil niet zeggen dat de hier genoemde personen zelf ook anti-semitisch waren. Maar het maakt duidelijk dat er in Afrikaner kringen in die jaren een duidelijke voedingsbodem was voor anti-semitisme. En onder de aanhangers van fascistische bewegingen als de Ossewa-Brandwag waren heel wat anti-semiten. Het verbaast dan ook niet dat er in hedendaagse groepen als de Afrikaner Weerstandsbeweging een sterk anti-semitische trend aanwijsbaar is. De AWB is een beweging die zich fel verzet – en zelfs dreigt met geweld – tegen het hervormingsbeleid van president F.W. de Klerk; men zou het een moderne variant van de Ossewa-Brandwag kunnen noemen, semi-nazistisch.

Verskillende anti-semitische incidenten haalden de landelijke pers: in

het door de Konservatiewe Party van dr. A. Treurnicht beheerste Boksburg aan de Oost-Rand werd een in een joodse vlag gewikkelde varkenskop gelegd in de zaal waar een gerespecteerd joods raadslid altijd zijn plaats inneemt in de gemeenteraad. Het haalde ook het Nederlands Dagblad.

En zo zijn er nog wel meer van die weerzinwekkende uitingen van anti-semitisme onder de Ver Rechtsen in Zuid-Afrika. Daar is bepaald een verband tussen dit anti-semitisme en de Ver Rechtse ideologie, gebaseerd als die is op een al dan niet verscholen rassentheorie.

Toch heeft dit de gemoederen nog niet eens zo zeer in beweging gebracht in de joodse gemeenschap in Zuid-Afrika. Die wordt niet echt bedreigd door een sterk in opkomst zijnde anti-semitisme, al is het dan wel aanwezig. Veel meer opschudding veroorzaakte een uitspraak van Nelson Mandela over de positie van de Palestijnen in Israël vergeleken met de Zwarten in Zuid-Afrika. Daar is het laatste woord nog niet over gesproken, zeker nu Mandela onlangs een reis gemaakt heeft door Afrika en ook Gadaffi heeft bezocht.

Mandela en de Joden

Kort na zijn vrijlating bezocht Mandela in Zambia zijn afrikaanse vrienden en supporters; vele leiders uit de wereldwijde bevrijdingsgemeenschap ontmoetten hem daar, onder wie Yasser Arafat. De foto waarop zij beiden in hartelijke omhelzing stonden afgebeeld, werd in Zuid-Afrika met gemengde gevoelens bekeken. En Mandela's verklaring solidair te zijn met de bevrijdingsstrijd van het palestijnse volk werd vooral in de joodse gemeenschap met argwaan beluisterd. De zuidafrikaanse Jood heeft nu eenmaal een dubbele loyaliteit: een aan Zuid-Afrika, maar de andere daaraan gelijk is die aan de staat Israël. En alles wat de veiligheid van de staat Israël bedreigt, wordt door hem met het grootste wantrouwen bejegend. De vergelijking die Mandela trok tussen de positie van de Zwarten in Zuid-Afrika en de Palestijnen in Israël werd dan ook verontwaardigd van de hand gewezen. Israël en Zuid-Afrika behoren toch niet in dezelfde categorie van landen thuis?

Het kwam des te harder aan onder de Joden in Zuid-Afrika, omdat velen van hen zich hebben ingezet voor een vrij en democratisch Zuid-Afrika. Helen Suzman, Harry Schwarz en vele anderen hebben een leven lang een vaak erg moeilijke strijd geleverd tegen Apartheid. Ook in de ANC-SACP alliantie zelf komen Joden in leiderschapsposities voor: Joe Slovo, Albie Sachs, om nu maar een enkele naam te noemen.

Er zijn dan ook meteen gesprekken gevoerd om misverstanden te voorkomen, en om joodse vrees voor

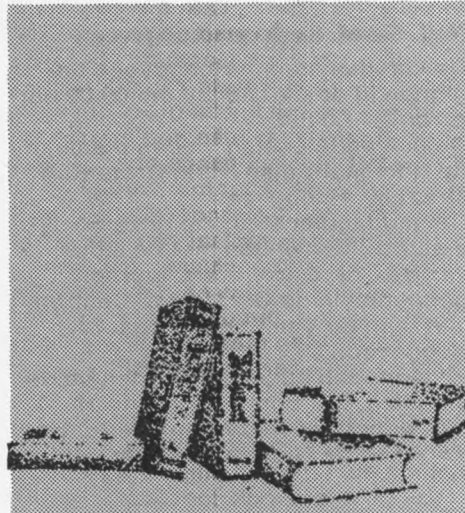

anti-semitisme bij iemand als Mandela weg te nemen. Niettemin is Mandela's opmerking volledig in overeenstemming met de overheersende perceptie onder de zwarte bevolking op de palestijnse problematiek, althans dat deel van de bevolking dat zich bewust identificeert met de ANC-idealën; ook in kringen van de bevrijdingstheologie is dat niet anders.

Bisschop Tutu en Israël

In het *Nederlands Dagblad* van 3 januari 1990 stond op de Kerkpagina een klein berichtje over Tutu's bezoek aan Israël. Een van de orthodoxe rabbijnen van Zuid-Afrika was boos over uitspraken door Tutu gedaan in Israël over de positie van de Palestijnen. Maar reeds tijdens een vroeger bezoek in 1985 had Tutu zich al kritisch uitgelaten over de relatie van Israël met Zuid-Afrika. Hij betreurde het dat Israël Pretoria steunde, en dat tegen de internationale gemeenschap in. En inderdaad, het door de Verenigde Naties in 1977 tegen Zuid-Afrika afgekondigde wapenembargo is door Israël nooit gehouden. Op militair gebied hebben beide landen intensief samengewerkt, om van allerlei andere gebieden maar te zwijgen. Voor de zwarte oppositie-beweging was en is dit een kwalijke zaak tot op heden toe. Deze stand van zaken deed de zwarte oppositie-beweging meer en meer oog krijgen voor de palestijnse strijd. Zelf hoorde ik eens een zwarte theoloog vertellen van zijn bezoek aan palestijnse vluchtelingenkampen onder vuur van Israëlische gevechtsvliegtuigen. Er was voor hem geen twijfel mogelijk: de Israëliërs en de Afrikaners waren uit het zelfde hout gesneden. Mandela's uitspraak moet tegen deze achtergrond gezien worden. Het was maar geen vriendelijk gebaar jegens een medestander; het is voor hem zo duidelijk als wat: Zwarten in Zuid-Afrika en Palestijnen in Israël voeren een zelfde strijd tegen gelijksoortige tegenstanders. Er is geen sprake van anti-semitisme bij iemand als Mandela of Tutu of wie ook. Ook wordt het lijden van het joodse volk in bijvoorbeeld de holocaust niet ontkend of geminimaliseerd. Maar de staat Israël wordt gezien als even onderdrukkend als Zuid-Afrika. Men is dus wel terdege anti-zionistisch in zwarte bevrijdingskringen. Mandela's bezoek aan Gadaffi onlangs bevestigt dit alleen maar. Het zou trouwens de moeite waard zijn na te gaan of en in hoeverre het Zionisme en het Afrikaner nationalisme van hetzelfde laken een pak zijn. Bepaalde vormen van Israëltheologie lijken als twee druppels water op de theologie van apartheid. Daar hoop ik nog wel eens op terug te komen. Maar de dubbele loyaliteit van de zuidafrikaanse Jood zal het in het Nieuwe Zuid-Afrika van De

Klerk en Mandela nog wel eens zwaar te verduren kunnen krijgen. De buitenlandse politiek van dat Nieuwe Zuid-Afrika – als het komt en wanneer het komt – zal ten aanzien van de joodse staat beslist veranderen, als ik eens een profetie mag wagen.

Boekbespreking

M. de Jonge, Voorburg

Dient Hem met vreugde!

dr. K. Deddens – Dient Hem met vreugde! (opstellen over de dienst van de gemeenteleden)

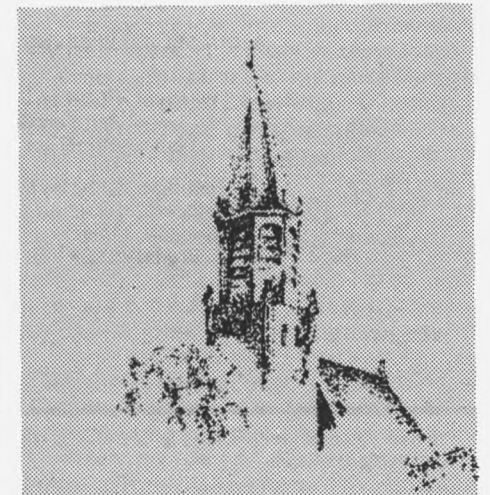
Aan dit boek is, onder eenzelfde titel, een eerste deel voorafgegaan, dat 'een aantal opstellen over de dienst van de ambtsdragers in de kerk' bevat. In dit vervolg (deel 2) 'zijn verschillende facetten van de dienst van de gemeenteleden nader uitgewerkt'. Het bevat 12 opstellen, die vrijwel alle reeds eerder in periodieken gepubliceerd zijn, dan wel als collegestof dienden. De schrijver is nl. vanaf 1984 hoogleraar Diacniologie en Eclessiologie aan het Theological College van de Canadian Reformed Churches te Hamilton (Ont.). Tevoren diende hij in ons land verschillende Gereformeerde kerken (vrijg.) als predikant. Binnenkort repatrieert hij na verkregen emeritaat. De centrale gedachte in elk van de thans gepubliceerde opstellen is 'dienst', dienst aan de HERE, dienstplicht. Jammer is dat bij de onderscheiden bijdragen niet is aangegeven waar en wanneer ze voor de eerste maal in de publiciteit kwamen en ten behoeve van welke 'doelgroep'. Dienstplicht is nl. het oefenen om daardoor des te beter beschikbaar te zijn in concrete situaties. En die zijn niet steeds dezelfde. De kerk van onze Heer staat nu voor dit en morgen voor dat gebeuren; wordt geconfronteerd met velerlei verleiding, ze is strijdende kerk, gericht op de grote toekomst. Die strijd en toekomst komen in het boek niet zo heel sterk naar voren, terwijl toch het profetisch onderkennen van

situaties broodnodig is, altijd door. Nadat je het boek hebt gelezen blijft de indruk dat het gebodene ietwat tijdloos is, achter. Dat is ook wel de oorzaak dat je een bredere en diepere behandeling van de stof verwacht dan nu gegeven is. Veel historische noten komen naar voren, maar te incidenteel dan dat je kunt spreken van een historische fundering.

Het boek leest bijzonder vlot, het is duidelijk afgestemd op een meelevehd gemeentelid. Taal en stijl zijn eenvoudig en zo dat je niet eens duidelijk onderkent welke bijdrage indertijd gediend heeft bij de ambtsaanvaarding in Hamilton. Je kunt het geheel benoemen met 'pastorale adviezen'.

Behalve over dienstplicht komen aan de orde: zondagviering, de eredienst, de orgeldienst, het diaconaat, ouderschapsroeping, de vrouw in het ambt. De bijdrage over 'Lijden als dienst' is de enige die een theologische aanpak verradt.

Achter in het boek prijkt een uitgebreide literatuurlijst. De uitgever is Oosterbaan & Le Cointre te Goes; het boek bevat 232 bladzijden en kost f 25,90.

Kerknieuws

Commissie Steunbehoevende theologische Studenten

Secretaris is thans: Mw. A.A. van den Berg-Rook, IJsselmeerlaan 158, 8304 GM Emmeloord. Tel.: 05270-16428.

Penningmeester is thans: G. Nentjes, Dinkelstraat 30, 8303 LM Emmeloord. Tel.: 05270-16272.

Ned. Geref. Kerk van Langerak/Waal

Het scribaat berust bij: W. van Aken, Fuutlaan 8, 2964 DC Groot-Ammers. Tel.: 01842-2486.

Ned. Geref. Kerk van Hattem

Candidaat W. van Dijk te Bunschoten

heeft het door de kerkeraad op hem uitgebrachte beroep aanvaard.

Ned. Geref. Kerk van Deventer/Langeslag

Ds. G.J. Lakerveld te Haren heeft het door de kerkeraden op hem uitgebrachte beroep aanvaard.

Theologische Universiteit te Apeldoorn

Het college van hoogleraren van de chr. geref. kerken te Apeldoorn stelt hen, die met ingang van de cursus 1990-1991 aan de universiteit willen gaan studeren, in de gelegenheid zich naar art. 16 van het reglement te laten inschrijven als student. Daarvoor wordt een verklaring van instemming met de gereformeerde belijdenis gevraagd. Verder is vereist (behalve 2 pasfoto's) een einddiploma van het VWO of een bewijs van een reeds afgelegd examen aan een erkende theologische faculteit. De eerste inschrijving zal plaatshebben op vrijdag 29 juni a.s. in het

gebouw van de Theologische Universiteit, Wilhelminapark 4, Apeldoorn, van 14.00 uur tot 15.30 uur. Het is gewenst zich vooraf schriftelijk of telefonisch te melden (tel.: 055-213156) en dat vóór 20 juni te doen.

Namens het college van hoogleraren, dr. J. de Vuyst, secr.

Ned. Geref. Kerk van Hoogeveen

De kerkdiensten in Hoogeveen beginnen in de maand juli om 09.00 uur en om 17.00 uur.

De ochtenddiensten vinden plaats in de Remonstrantse Kerk, Grote Kerkstraat 39, Hoogeveen.

De middagdiensten, die gezamenlijk plaats zullen vinden met de leden van de Chr. Geref. Kerk, worden gehouden in de Chr. Geref. Centrumkerk aan de Van Echtenstraat 64, Hoogeveen.

In de maand augustus worden beide diensten, t.w. om 09.00 uur en 16.30 uur, gehouden in de Remonstrantse Kerk aan de Grote Kerkstraat.

Tehuisgemeente Groningen

Op pag. 69 van het Informatieboekje staat dat de aanvangstijd van de avonddienst (mei t/m september) van onze gemeente 18.30 uur is. Dit tijdstip is veranderd in 19.00 uur. Op de zondagen 8, 15, 22, 29 juli en 5 augustus 1990 wordt er 's avonds geen kerkdienst gehouden in ons kerkgebouw, maar is er een kerkdienst in de NGK te Haren aan de Pieter Wierengaweg. Aanvang eveneens 19.00 uur.

Ned. Geref. Kerken van Haarlem en Heemstede

Nederlands Geref. Kerken van Haarlem en Heemstede.

Van 1 juli t/m 26 aug. worden de diensten van Haarlem en Heemstede gecombineerd. De morgendiensten in de maand juli zijn in Haarlem en de morgendiensten in de maand augustus zijn in Heemstede, 's middags dus uiteraard andersom.

De diensten in Heemstede zijn in de Petrakerk, Limburglaan 3, Heemstede. In Haarlem zijn de diensten in de Bakenesserkerk, Vrouwestr. 10 te Haarlem.

"Looft de Heer, want Hij is goed."

1950 10 juni 1990

Met dankbaarheid aan God mochten we met onze kinderen en kleinkinderen de dag herdenken dat we 40 jaar getrouwd waren.

J. DUSSELJEE

A. DUSSELJEE-WIERENGA

Wijchen: HENK en JOYCE
Petra en Gerard
Venlo: EVERT en MARIJ
Thijs
Haarlem: NICO en MIENEKE
Hoofddorp: HANS en ERNA
Seedorf: JAN
Breda: GEERT en MARINA

Viermat 37
9753 KW Haren Gn.

Ik ben de opstanding en het leven; wie in Mij gelooft zal leven, ook al is hij gestorven.

Joh. 11:25

Na een korte ziekte overleed op 9 juni 1990 mijn geliefde man, onze zorgzame vader en grootvader

PIETER VAN DIJKE

op de leeftijd van 70 jaar.

Leidschendam: J.J. van Dijke-Oerlemans
Rotterdam: Joost van Dijke
Den Haag: Trudy van Dijke
Bart Voskuil
Riemke
Liesbeth
Den Haag: Mariette van Dijke
Jan Eikelboom
Rene
Sterre Marije
Floor
Breda: Lietje van Dijke
Paul Hertog

Zwaluwlaan 26, 2261 BR Leidschendam

De begrafenis heeft op 13 juni plaatsgevonden.

Want indien wij geloven, dat Jezus gestorven en opgestaan is, zal God ook zó hen, die ontslapen zijn, door Jezus wederbrengen met Hem.

1 Thess. 4:14

Omringd door hen die hem dierbaar waren is tot zijn Heer en Heiland gegaan mijn lieve man, onze zorgzame vader en opa

PIETER HENNINK

eerder weduwnaar van Annigje van Braak
op de leeftijd van 75 jaar.

J. Hennink-de Vries
W.E. Hennink
C. Hennink-den Braber
A. Hennink
E.A. van Veen-Hennink
A. van Veen
G. van Vuren-Hennink
P. van Vuren
A.W. de Koker-Hennink
J.H. de Koker
W. de Koker-Hennink
A. de Koker
G. Hoekstra-Brouwer
Tj. Hoekstra
A. Dijkstra-Brouwer
G.E. Dijkstra
M.J. Brouwer
A. Brouwer-Stap
S.K. Brouwer
J. Brouwer-Busstra
G. Brouwer
J. Brouwer-Busstra
Kleinkinderen en
achterkleinkinderen

Hoofddorp, 9 juni 1990

Ter Veenlaan 53

Correspondentie-adres: W.E. Hennink
Aarbergerweg 37 - 1435 CA Rijsenhout

De begrafenis heeft inmiddels plaatsgevonden op de Nieuwe Algemene Begraafplaats te Hoofddorp.